

Центральноукраїнський національний технічний університет
(повне найменування закладу вищої освіти)

Економічний факультет
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра «Економіка, менеджмент та комерційна діяльність»
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

Допущена до захисту:
Завідувач кафедри економіки,
менеджменту та комерційної
діяльності, канд. екон. наук, доцент
_____ Тетяна РЯБОВОЛИК
«_____» червня 2024 р.
(протокол засідання кафедри ЕМ та КД
№ _____ від «_____» червня 2024 р.)

Кваліфікаційна робота **за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти**

на тему: **«Стратегічні напрями забезпечення соціально-екологічної
безпеки в умовах стійкого розвитку підприємства»**

Виконав: здобувач вищої освіти IV курсу,
групи МЕ-20

спеціальності 073 «Менеджмент»

ОПП «Менеджмент»

Пугач Катерина Дмитрівна
(прізвище, ініціали, підпис)

Керівник к.е.н., доц. Сторожук О.В.
(прізвище, ініціали, підпис)

Рецензент д.е.н., проф. Сибірцев В.В.
(прізвище, ініціали, посада)

м. Кропивницький – 2024 рік

Завідувачу кафедри ЕМКД
Тетяні РЯБОВОЛИК
здобувача вищої освіти 4 курсу
спеціальності 073 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент»
Пугач Катерини Дмитрівни
(прізвище, ініціали)

ЗАЯВА

Даною заявою я підтверджую, що була проінформована про права та обов'язки здобувача вищої освіти Університету, про правила, що стосуються перевірки оригінальності кваліфікаційних робіт, викладеними в «Положенні про процедуру впровадження антиплагіатної системи у Центральнотехнічному національному університеті».

Тому заявляю, що я згодна на обробку моїх письмових робіт у відповідності з антиплагіатними процедурами Університету, а також на архівування цих робіт в базу даних репозитарію згідно з антиплагіатними правилами і процедурами Університету.

Заявляю, що моя кваліфікаційна робота виконана самостійно і не містить елементів плагіату. Всі запозичення з друкованих та електронних інформаційних та літературних джерел мають відповідні посилання.

Я також свідомо того, що у випадку, якщо робота написана мною, за рішенням Комісії університету буде містити факти плагіату, це буде підставою для відмови в допуску роботи до захисту та застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, або, якщо коефіцієнт подібності буде перевищений, робота буде повернута на доопрацювання.

Робота для перевірки Університетом надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

12.06.2024 р.

Підпис _____

* Під обробкою розуміється порівняння змісту роботи переданого на перевірку в Інтернет Систему для виявлення фактів запозичення, генерації Звіту Подібності та зберігання документів в базі даних для порівняння даних робіт з майбутніми роботами.

Завідувачу кафедри економіки,
менеджменту та комерційної діяльності
канд. екон. наук, доценту
РЯБОВОЛИК Тетяні Федорівні
здобувача першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Пугач Катерини Дмитрівни
групи МЕ-20
спеціальності 073 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент»

ЗАЯВА

Прошу затвердити тему кваліфікаційної роботи: «Стратегічні напрями забезпечення соціально-екологічної безпеки в умовах стійкого розвитку підприємства» за матеріалами практики на підприємстві ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.».

«11» березня 2024 р.

(підпис здобувача)

ПОГОДЖЕНО:

Керівник кваліфікаційної роботи
Доцент кафедри ЕМКД, доцент, канд. екон. наук Сторожук О.В.

«11» березня 2024 р.

(підпис керівника)

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет економічний

Кафедра економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Освітньо-професійна програма «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри ЕМКД
канд. екон. наук, доцент
Тетяна РЯБОВОЛИК

«12» червня 2024 р.

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
Пугач Катерина Дмитрівна**

1. Тема роботи: Стратегічні напрями забезпечення соціально-екологічної безпеки в умовах стійкого розвитку підприємства

2. Керівник роботи: Сторожук Оксана Василівна, канд. екон. наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту: 12 червня 2024 р.

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи:

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичного осмислення та практичне застосування передових підходів у вирішенні проблем екологічною та соціальною складовими стратегії підприємства.

Завдання: опрацювати теоретичні основи управління екологічною та соціальною складовими стратегії підприємства; проаналізувати економічно-стратегічні результати діяльності підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та його партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»; виробити рекомендації стосовно поліпшення стратегічного управління екологічною та соціальною складовими стратегії підприємства.

Розділ	Консультант	Підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1. Теоретичні засади забезпечення соціально-екологічної безпеки підприємства	Сторожук О.В.		
2. Діагностика результатів реалізації стратегій соціальної та екологічної безпеки підприємства ФОП «Прудкий Є.В.» та ТОВ «ЕКО НОВА»	Сторожук О.В.		
3. Удосконалення розробки стратегії соціально-екологічної безпеки підприємства	Сторожук О.В.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Узагальнення матеріалів переддипломної практики	03.05.2024	Виконано
2.	Огляд літературних джерел, узагальнення нормативних та законодавчих документів	10.05.2024	Виконано
3.	Написання основного змісту кваліфікаційної роботи	17.05.2024	Виконано
4.	Оформлення кваліфікаційної роботи	06.06.2024	Виконано
5.	Отримання відгуку наукового керівника	07.06.2024	Виконано
6.	Представлення кваліфікаційної роботи на засіданні кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності	12.06.2024	Виконано

Дата видачі завдання
«01» квітня 2024 р.

Підпис керівника _____

Сторожук О.В.
(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання
«01» квітня 2024 р.

Підпис здобувача вищої освіти _____

Пугач К.Д.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Сутність соціальної та екологічної безпеки підприємства	7
1.2. Методичні підходи до оцінювання стратегії соціальної та безпеки підприємства.....	11
1.3. Способи дослідження стратегії екологічної безпеки підприємства	17
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» ТА ТОВ «ЕКО НОВА».....	21
2.1. Структура організації підприємства «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»	21
2.2. Аналіз діяльності підприємства «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» з досягнення стратегічних та оперативних цілей безпеки	29
2.3. Оцінювання ліквідності та стійкості ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.».....	35
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	41
3.1. Практико-орієнтовані пропозиції щодо управління соціальною і екологічною складовими стратегії підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»	41
3.2. Удосконалення менеджменту підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» в системі управління соціально-екологічною стратегією.....	45
3.3. Напрями розвитку соціально-економічної безпеки підприємства.....	50
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Формування безпеки та стратегічної стійкості підприємства є актуальним завданням у сучасних умовах ринкової економіки, яка відзначається жорсткою конкуренцією, значним рівнем невизначеності, волатильності та ризиків. Загрози та небезпеки ринкового середовища негативно впливають на фінансову стійкість, платоспроможність, якість роботи та рентабельність, а також розвиток підприємства у всіх сферах діяльності. У секторі переробки відходів в Україні спостерігається активний розвиток конкурентного середовища на тлі фінансово-економічної кризи, тому підприємствам необхідно мати високий рівень стратегічної економічної стійкості в контексті соціальної та екологічної безпеки, яка забезпечує їх незалежність від коливань ринкової кон'юнктури.

Економічна стійкість підприємства з утилізації відходів може тимчасово порушуватись під впливом різноманітних зовнішніх факторів, внутрішні чинники впливу на його стратегічну безпеку складаються з комплексу процесів, показників та явищ, керівництво підприємства має контроль над ними. У періоди безпрецедентних криз, таких як війни, такі підприємства мають особливу потребу у розробці та впровадженні ефективних моделей управління стратегічною безпекою в плані соціальному і екологічному.

Отже, тема, обрана для даної кваліфікаційної роботи, є своєчасною та актуальною. Дослідження сучасних концепцій стратегічного управління еколого-соціальною безпекою показані у роботах вчених: Д. Ковальов, Т. Сухорукова, Л. Артеменко, С. Василішин, О. Прокопишин, Л. Гнатишин, О. Сумець, А. Маслоу, С. Гуткевич та інші.

Питання управління стратегією соціального та екологічного розвитку в діяльності підприємств з переробки відходів залишаються вкрай актуальними у сучасних умовах. Життєве середовище постійно еволюціонує, породжуючи нові виклики та ризики, які потребують не лише уваги, а й глибокого аналізу

та розробки інноваційних стратегій управління. Зокрема, у зв'язку зі зростаючою кількістю та різноманітністю відходів, важливим стає впровадження ефективних методів їх переробки та утилізації, які б не лише зменшували негативний вплив на навколишнє середовище, а й сприяли сталому розвитку суспільства. Цей процес потребує системного підходу до управління, що враховує соціальні, економічні та екологічні аспекти.

Особливу увагу слід звертати на розробку стратегій корпоративної соціальної відповідальності, що включають в себе ініціативи зі зменшення викидів, оптимізацію використання ресурсів та підвищення ефективності переробки відходів. Дослідження у цій області необхідні для розробки нових методик управління ризиками та впровадження інноваційних технологій, що сприятимуть створенню стійких екологічних та соціальних стандартів.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичного осмислення та практичне застосування передових підходів у вирішенні проблем екологічною та соціальною складовими стратегії підприємства.

В роботі нами поставлено і вирішено наступні завдання:

- опрацьовано теоретичні основи управління екологічною та соціальною складовими стратегії підприємства;

- проаналізовані економічно-стратегічні результати діяльності підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та його партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»;

- вироблено рекомендації стосовно поліпшення стратегічного управління екологічною та соціальною складовими стратегії підприємства;

Об'єкт дослідження в роботі – стратегічні питання забезпечення соціально-екологічної безпеки в умовах стійкого розвитку підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні проблеми забезпечення соціальної та екологічної безпеки в сучасних умовах стійкого розвитку підприємства.

Методи дослідження, використані в роботі. Методи вивчення кращих практик і конкретних прикладів гарантування соціально-екологічної безпеки для досягнення стійкості; аналізу і синтезу - при визначенні принципів

управління стратегічною безпекою соціального і екологічного розвитку підприємства; порівняння та методу розрахункових коефіцієнтів – при виконанні аналізу діяльності підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.», оцінюванні дій з управління стратегією підприємства; метод аналогій та логіки – для розробки пропозицій щодо етапності нової стратегії еколого-соціальної безпеки підприємства.

Інформаційним підґрунтям кваліфікаційної роботи стали посібники, книги, монографії, статті у фахових виданнях з управління стратегією підприємства та її видами; аналітика підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.», збірники матеріалів науково-практичних конференцій, інтернет-джерела, публікації в засобах масової інформації.

Практична значимість кваліфікаційної роботи: рекомендації, викладені у третьому розділі роботи, стосовно покращення стратегічного управління екологічною та соціальною складовими частинами стратегії підприємства доцільно застосовувати в практиці сучасних українських підприємств.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем. Обсяг роботи складає 53 сторінки. Робота містить вступ, три розділи з підрозділами, висновки з дослідження, список використаних джерел із 33 одиниць та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність соціальної та екологічної безпеки підприємства

Безпека, безумовно, є однією з ключових умов функціонування підприємства та має важливе значення для будь-якої системи. Однак, незважаючи на численні дослідження у сфері безпеки, найпоширенішими на сьогодні є дослідження економічної безпеки підприємств. Водночас, залишаються не досить висвітленими дослідження соціальної та екологічної безпеки діяльності підприємств, а також проблеми, пов'язані з їх оцінкою. Це підкреслює необхідність проведення подальших наукових досліджень у зазначеному векторі спрямування досліджень.

Українські вчені Д. Ковальов та Т. Сухорукова характеризують поняття економічної безпеки підприємства як стан захищеності від негативного впливу зовнішнього оточення, а також спроможність вчасно позбутися різноманітних загроз або пристосуватися до ризикованих умов, які не відображаються несприятливо на його діяльності [9, с. 48].

У наведеному визначенні згадані автори підкреслюють важливість захищеності від зовнішніх загроз і переконують у виключності здатності пристосуватися до нестійких умов без шкоди для економічної діяльності підприємства. Можемо додати, що захищеність від внутрішніх загроз на кшталт шахрайства, нераціонального використання ресурсів, конфліктів у колективі, є також немаловагомими. Вкрай потрібно також згадати про значущість соціальної відповідальності та репутаційного капіталу, які особливо у кризові часи впливають на загальну безпеку підприємства.

Представники наукової школи ННЦ аграрної економіки, які досліджують безпеку підприємств С. Василішин, Л. Гнатишин та О. Прокопишин переконані, що введення економічної безпеки до числа об'єктів обліково-аналітичного забезпечення дасть змогу вчасно протидіяти ризикам,

загрозам бізнес-середовища функціонування підприємств, а також буде позитивно впливати на розвиток економічного потенціалу, зміцненню конкурентних переваг та підвищенню якості інформаційного забезпечення управлінських процесів [3].

Дійсно, здатність своєчасно виключити, передбачити та дати відповідь на різноманітні загрози або пристосуватися до дій в таких обставинах передбачає фінансову стабільність, дієве управління ризиками (в тому числі природно-екологічними), інноваційну спроможність, юридичну відповідність, а також соціальну відповідальність, що сукупно забезпечує стійкий розвиток підприємства.

Звернемося до ідей Абрагама Маслоу, американського вченого, всесвітньовідомого своєю теорією мотивації [21]. У контексті ієрархії потреб Маслоу розглядав безпеку як одну з базових потреб, що знаходиться на другому рівні після фізіологічних потреб (їжа, вода, потреба у повітрі). Ці потреби включають:

По-перше, безпеку фізичну – захист від насилля, війни, катастроф.

По-друге, безпеку здоров'я – доступ до медичних послуг, захист від хвороб за допомогою санітарії, вакцинації.

По-третє, безпеку майна – захист житла, приватної власності та фінансової стабільності.

По-четверте, безпеку майбутнього – впевненість у стабільному та прогнозованому завтрашньому дні, стабільність роботи та доходів.

Мусимо визнати, що війна в Україні радикально змінює умови життя українців і впливає на потреби у безпеці. У зонах бойових дій іде постійна загроза життю, що викликає сильний стрес, тривожність. Збільшується кількість поранених, осіб з інвалідністю та хворих. Ризик втрати житла, особистих речей, джерел доходу – сувора реальність для вимушено переміщених осіб зі Сходу та багатьох людей по всій території країни.

Відчуття невизначеності, неможливості планувати горизонти майбутнього почасти викликає відчай та безнадію.

Розгляд безпеки підприємств через такі фільтри створює нагальність підтримки базових потреб своїх працівників для поліпшення їх психологічного стану, працездатності та ресурсності, тобто підвищує актуальність соціальної складової безпеки, тому що люди – це найважливіший актив будь-якого підприємства.

У цьому зв'язку виведення ESG-принципів на передній план управління підприємством наростає саме зараз. ESG – це аббревіатура, що розшифровується як Environmental, Social, Governance (довкілля, суспільство, управління). ESG – це принципи, за якими підприємства оцінюються за їхньою діяльністю, вони є переважаючими для інвесторів, фінансових установ, контрагентів та постачальників, які використовують їх для прийняття рішень про інвестування, кредитування та налагодження комерційних зв'язків [24].

ESG-принципи виникли з ініціативи колишнього генерального секретаря ООН Кофі Аннана, який закликав великі світові компанії включити ці принципи до своїх стратегій, зокрема, для боротьби зі зміною клімату. Вони стали особливо популярними в останні роки, особливо у країнах Заходу. Кількість компаній з ESG-рейтингом зросла з 20 на початку 2000-х років до майже 800 до 2020 року в США. Отже, підприємства мають засвідчувати відповідальну поведінку у стосунках із своїми працівниками, стабільними клієнтами та потенційними покупцями, здійснювати ефективне управління та стежити за своїм впливом на довкілля. У таблиці 1.1. нами узагальнено вектори, що формують нинішню модель управління підприємствами та зміст цих векторів.

Направду, екологічні, соціальні та управлінські критерії набули вагомості для оцінки сталості та суспільно-моральної етичності компаній. Ці принципи утворюють органічний фреймворк, який допомагає інвесторам та стейкхолдерам оцінювати не лише фінансові показники, а й вплив компаній на

екологію та суспільство. Для компаній з потужним ESG-рейтингом важливо презентувати свою здатність до сталого розвитку, якісного та дієвого управління ризиками, розумної співпраці, забезпечення довгострокової цінності для всіх зацікавлених сторін. Натомість, слабкий ESG-рейтинг може вказувати на потенційні проблеми з репутацією, ризики для інвесторів та навколишнє середовище.

Таблиця 1.1. – Напрямки діяльності сучасного підприємства на основі принципів ESG

Напрямок	Сутнісне наповнення
Environmental (навколишнє середовище)	Вплив підприємства на природу, охоплює управління викидами парникових газів, ощадливе використання ресурсів, управління відходами, вплив на екологічні системи, біорізноманіття та інші екологічні фактори.
Social (соціум)	Охоплює соціальні аспекти діяльності підприємства, включає захищеність права працівників, безпечні умови праці, взаємодію і органами місцевого самоврядування, стандарти безпеки продукції, етичну практику підприємства та інші соціальні питання.
Governance (управління)	Оцінюється структура корпоративного управління, має в своєму складі прозорість і відповідальність адміністрації підприємства, антикорупційні заходи, права акціонерів, організаційну структуру та інші аспекти, пов'язані з управлінням.

Джерело: складено авторкою за [8; 12; 23; 25; 33]

У цьому зв'язку варто привести твердження Джоша Юдіна (представника The Academy of Marketing) про те, що репутація будується на основі хороших і чесних дій [30]. У сучасному світі, де інформація поширюється надзвичайно швидко завдяки інтернету та соціальним мережам, дійсно важливо підтримувати позитивний імідж і довіру споживачів. Клієнти цінують компанії, які діють чесно та прозоро. Погані новини насправду поширюються блискавично завдяки соціальним мережам і один-єдиний негативний випадок може серйозно зіпсувати репутацію компанії. Клієнти, які знають, що компанія діє чесно і серйозно, частіше стають постійними покупцями і рекомендують її родичам та друзям.

1.2. Методичні підходи до оцінювання стратегії соціальної та безпеки підприємства

Дослідження теоретичних моментів та практики діяльності підприємств в Україні та світі підтверджує, що високий ESG-рейтинг є потужним показником соціальної відповідальності компанії. Успішні історії багатьох брендів це підтверджують.

До першого прикладу, компанія Mastercard встановила амбітні цілі щодо зменшення викидів вуглецю та скорочення гендерного розриву в оплаті праці. Компанія прив'язує профіти до ініціатив у галузі ESG, що спонукає працівників до прояву активності у розвитку сталого бізнесу.

Далі відмітимо, що корпорація PayPal розвинула ESG-стратегію, яка практико-орієнтована на культурні аспекти внутрішнього управління, підтримку глобальної інклюзивності та рівності, екологічну відповідальність та етичне ведення бізнесу. Ця стратегія покликана сприяти не лише сталому розвитку компанії, а й суспільству всеціло.

Відомий технологічний велетень Apple активно працює над зменшенням свого екологічного сліду шляхом переробки матеріалів у своїй продукції та повторній переробці пластику в упаковці. Така поведінка показує зобов'язання компанії щодо сталого виробництва та еко-дружньої моделі управління.

Майбутнє управління соціальною та екологічною безпекою, засноване на інтелектуальних технологіях, передбачає використання сучасних цифрових інструментів і методів для підвищення ефективності та результативності процесів. Уже зараз сенсори дають людям змогу постійно збирати дані про якість продукції, умови виробництва, стан обладнання, а штучний інтелект здатний виявляти закономірності та аномалії, віртуальні моделі фізичних об'єктів або процесів дають змогу створювати сценарії розвитку майбутнього та оптимізувати процеси без реального втручання. Системи контролінгу в реальному часі дозволяють перевіряти показники якості та інші важливі метрики постійно, забезпечуючи своєчасне виявлення та усунення проблем.

Дослідження, проведене професійною асоціацією корпоративного управління та Центром «Розвиток КСВ», показує чесноти ESG-орієнтованих підходів українськими компаніями. Це свідчить про поступове усвідомлення бізнесом важливості сталого розвитку та відповідальної корпоративної поведінки. Такі ініціативи сприяють підвищенню прозорості, покращенню управління та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та суспільство. Українські компанії, які увійшли до першої десятки ESG Індексу прозорості, показують свою готовність до адаптації до сучасних стандартів управління та відповідальності. Це важливий сигнал як для місцевого, так і для міжнародного бізнес-спільноти, що в Україні існують компанії, які серйозно ставляться до питань сталого розвитку.

Співпраця з міжнародними організаціями, такими як Центр міжнародного приватного підприємництва (CIPE), також підтверджує зацікавленість України у впровадженні міжнародних стандартів корпоративної відповідальності. Загальновизнане розуміння та прийняття ESG-принципів у бізнесі України важливе для створення сприятливого середовища для інвестицій та підтримки сталого економічного розвитку країни. Так, впровадження концепції ESG-принципів стає все більш важливим для сучасних компаній, оскільки воно дозволяє забезпечити сталий розвиток, враховуючи не лише фінансові результати, але й соціальний вплив, екологічні аспекти та якість управління. ESG-принципи дозволяють бізнес-структурам враховувати екологічні, соціальні та управлінські аспекти у своїй діяльності. Це включає в себе управління викидами вуглецю, взаємовідносини зі співробітниками, дотримання прав людини, прозорість у звітності та інші аспекти, які впливають на сталість та успішність компанії у довгостроковій перспективі. ESG-принципи допомагають компаніям не лише виконувати законодавчі вимоги, а й підвищувати ефективність управління та залучати інвесторів, які все більше звертають увагу на сталість та відповідальність підприємств.

Для успішного впровадження концепції ESG-принципів важливо враховувати потреби конкретної компанії, її галузеві особливості та специфіку діяльності. Крім того, необхідно мати чіткий механізм вимірювання та оцінки впливу застосування цих принципів на діяльність компанії. Отже, впровадження ESG-принципів дозволяє компаніям забезпечити сталий розвиток, зберігаючи баланс між економічними, соціальними та екологічними аспектами своєї діяльності.

Оцінка стратегії соціальної безпеки підприємства та її побудова базуються на низці принципів і конкретних критеріїв, за допомогою яких можна визначити ефективність і адекватність заходів, що вживаються для забезпечення безпеки соціального середовища підприємства

Розглядаючи соціальну безпеку (СБ) підприємства з двох базових компонентів, можемо сформулювати свою думку так: по-перше, СБ пов'язана із забезпеченням потрібного рівня оплати праці персоналу підприємства, що дозволяє тамувати їх матеріальні та духовні потреби. Низький рівень доходів генерує ризик втрати підприємством саме мобільної частини свого інтелектуально-творчого капіталу – освічених працівників, які здатні пропонувати ідеї для покращення бізнес-процесів, виробництва і якості продукції. По-друге, СБ охоплює задоволення соціальних потреб персоналу, таких як: можливість використання знань, умінь і навичок; зміну кваліфікації, здобуття додаткової освіти, перепідготовка; створення безпечних умов праці; забезпечення впевненості у майбутньому, гарантії зайнятості та стабільності; можливість кар'єрного росту; участь в управлінні підприємством; покращення відносин з керівництвом, колегами, партнерами з робочих груп та підлеглими; можливість самореалізації, самовдосконалення та творчості.

У вигляді таблиці 1.2. можна показати взаємозв'язок принципів побудови стратегії, критеріїв оцінки та процедур.

Соціальний індекс допомагає компанії зрозуміти її відносини зі співробітниками, клієнтами та суспільством в цілому. ESG-принципи відображають цей комплексний підхід, враховуючи екологічні, соціальні та

управлінські фактори, які впливають на діяльність компанії та її відносини зі стейкхолдерами. Ковід-19, а потім війна в Україні є прикладом того, як екстремальні обставини можуть вплинути на перелік актуальних ESG-факторів. Вона підкреслила важливість здоров'я та безпеки працівників, відновлення економіки у відповідальний спосіб та викликала зростаючу увагу до цифрової трансформації та ресурсозбереження.

Таблиця 1.2. – Принципи побудови та оцінювання стратегії соціальної безпеки підприємства

Принципи побудови стратегії соціальної безпеки підприємства	Критерії оцінки стратегії соціальної безпеки	Процедури оцінки
Принцип системності	Ефективність заходів	Моніторинг та аудит
Включення усіх аспектів діяльності підприємства	Оцінка досягнення запланованих цілей	Регулярне проведення внутрішніх і зовнішніх аудитів
Координація заходів з іншими стратегіями компанії	Вимірювання зниження рівня соціальних ризиків	Впровадження системи моніторингу соціальних показників
Принцип комплексності	Економічна доцільність	Аналіз та звітність
Охоплення всіх рівнів організації	Аналіз витрат на реалізацію стратегії та вигід	Регулярні звіти про соціальну безпеку
Урахування економічних, соціальних, правових, психологічних факторів	Оцінка рентабельності соціальних інвестицій	Використання індикаторів і метрик для оцінки прогресу
Принцип превентивності	Рівень задоволеності працівників	Коригуючі дії
Направленість на попередження можливих соціальних ризиків	Анкетування і опитування працівників щодо їхнього ставлення до умов праці	Розробка планів дій на основі результатів оцінки

Джерело: складено авторкою за [2; 7; 14; 18]

Такий еластичний підхід до ESG-принципів дозволяє компаніям бути більш адаптивними до змін у світі та вибирати ті аспекти, які є найбільш актуальними для них у конкретний час. Він також підсилює взаємозв'язок між

бізнесом та його оточенням, сприяючи сталому розвитку та спільній відповідальності за майбутнє. Так, існує зростаюча кількість емпіричних доказів, що підтверджують матеріальний фінансовий ефект прихильності до ESG-принципів та сталого розвитку. Компанії, які ефективно впроваджують стратегії зменшення ризиків, пов'язаних з екологічними, соціальними та управлінськими аспектами, зазвичай мають кращі фінансові показники порівняно з тими, що не надають їм належної уваги. Цей фінансовий ефект може виявитися в різних аспектах, таких як зниження витрат на виробництво, збільшення ефективності використання ресурсів, підвищення конкурентоспроможності, залучення інвестицій, зниження ризиків репутаційних втрат та підвищення сприйняття бренду споживачами.

Важливою є інтеграція ESG-факторів у стратегічне управління та прийняття рішень компанією. Чим більше компанія враховує ці аспекти в своїй стратегії та діяльності, тим більші можливості вона має отримати фінансові переваги та стати більш стійкою до ризиків. Отже, існують вагомі економічні стимули для компаній враховувати ESG-принципи в своїй діяльності, оскільки це може позитивно позначитися на їхніх фінансових результатах та довгостроковій конкурентоспроможності.

Загалом можна виділити 6 ключових елементів стратегії екологічної безпеки підприємства (рисунок 1.1). Стратегія екологічної безпеки підприємства спрямована на мінімізацію негативного впливу його діяльності на навколишнє середовище та забезпечення дотримання екологічних норм і стандартів. Вона включає комплекс заходів, політик і процедур, спрямованих на зменшення екологічних ризиків та досягнення сталого розвитку.

Дотримання екологічних норм допомагає уникнути штрафів та санкцій. А реалізована стратегія дозволить підвищити конкурентоздатність екологічно відповідального підприємства, що зробить його ще більш привабливим для інвесторів та партнерів. Впровадження стратегії має і економічний ефект. Рациональне використання ресурсів та зменшення відходів призводить до економії шляхом зменшення витрат.

Оцінка екологічних ризиків:

- Аналіз впливу виробничих процесів на навколишнє середовище.
- Виявлення потенційних джерел забруднення.
- Оцінка екологічних ризиків і розробка заходів для їх мінімізації.

Екологічне планування:

- Визначення екологічних цілей і завдань підприємства.
- Розробка стратегічних планів для досягнення сталого розвитку.
- Впровадження програм для зменшення викидів і відходів.

Системи управління екологічною безпекою:

- Впровадження стандартів екологічного менеджменту (наприклад, ISO 14001).
- Створення системи моніторингу та контролю за дотриманням екологічних норм.
- Навчання персоналу екологічним принципам і практикам.

Технологічні інновації:

- Впровадження екологічно чистих технологій та процесів.
- Використання альтернативних джерел енергії.
- Модернізація обладнання для зменшення екологічного впливу.

Співпраця з зацікавленими сторонами:

- Взаємодія з органами державної влади, місцевими громадами та неурядовими організаціями.
- Відкрита комунікація та звітність щодо екологічних показників підприємства.
- Залучення громадськості до екологічних ініціатив.

Контроль та аудит:

- Регулярні перевірки та аудити екологічної діяльності підприємства.
- Вимірювання ефективності впроваджених заходів.
- Коригування стратегії на основі результатів контролю та аудиту.

Рисунок 1.1 - Ключові елементи стратегії екологічної безпеки

Джерело: узагальнено автором

Екологічно свідоме підприємство отримує кращу репутацію серед споживачів та громадськості. Запровадження стратегії екологічної безпеки є важливим кроком для будь-якого підприємства, яке прагне досягти стійкого розвитку та зробити свій внесок у збереження навколишнього середовища.

1.3. Способи дослідження стратегії екологічної безпеки підприємства

Екологічна, соціальна, кадрова, фінансова та економічна безпека підприємства взаємопов'язані. Кадрова безпека включає підбір кваліфікованих співробітників, забезпечення їх професійного розвитку та мотивації, що безпосередньо впливає на ефективність роботи підприємства. Забезпечення стабільного середовища підтримки та радості в колективі, уникнення високої плинності кадрів, що допомагає уникнути додаткових витрат на пошук і навчання нових працівників.

Стабільна фінансова ситуація забезпечує можливість інвестування в соціальні проекти та розвиток професійної майстерності персоналу.

Впровадження систем внутрішнього контролю та аудиту для захисту від махінацій та фінансових авантур, що може вплинути на загальну економічну стабільність підприємства. Економічна стабільність підприємства забезпечує стійкість роботи та надходження доходів. Підвищення ефективності використання ресурсів сприяє накопиченню фінансових ресурсів та інвестуванню їх в розвиток кадрової, соціальної та екологічної безпеки.

Варто нагадати, що екологічні наслідки війни в Україні також дуже серйозні. Удари по підприємствах, що займаються видобутком, переробкою або зберіганням нафти та нафтопродуктів – це довготривалі наслідки для довкілля. Розливи нафти потрапили в річки, озера, моря та підземні води і масового знищення водних екосистем. Риби, птахи та інші водні організми гинуть через отруєння або втрату середовища існування.

Нафта та нафтопродукти, потрапивши в ґрунт, значно знижують його родючість, що руйнує процеси вирощування сільськогосподарських культур та веде до деградації земель. Рослини гинуть через хімічне забруднення ґрунту і води, а також через фізичне покриття нафтою, що перешкоджає фотосинтезу. Тварини, що контактують з забрудненою водою або їжею, отримують отруєння, що веде до масової загибелі або порушень у відтворенні.

Забруднення води, ґрунту і повітря токсичними речовинами веде до зростання кількості захворювань серед населення, таких як респіраторні захворювання, онкологічні хвороби, порушення роботи печінки і нирок.

Екологічна безпека – важлива складова загальної безпеки підприємства і взаємодіє з соціальною, кадровою, фінансовою та економічною безпекою. Забезпечення екологічно чистих і безпечних умов праці знижує ризик професійних захворювань та підвищує загальне здоров'я працівників. Підвищення рівня екологічної освіти та обізнаності працівників сприяє дотриманню екологічних стандартів та політик підприємства, що зменшує ризики екологічних інцидентів.

Дотримання екологічних стандартів сприяє збереженню здоров'я та добробуту громади, де працює підприємство, що покращує його репутацію і відносини з місцевим населенням. Екологічна безпека забезпечує довгострокову стійкість і можливість розвитку підприємства без шкоди для навколишнього середовища, що є важливим аспектом соціальної відповідальності.

У таблиці 1.3 ми узагальнили взаємозв'язок кадрової, фінансово-економічної та еколого-соціальної частин загальної безпеки підприємства.

Стратегії безвідходного виробництва в сучасній циркулярній економіці приносять низку переваг, які можна розділити на екологічні, економічні та соціальні аспекти. Оптимізація використання ресурсів і впровадження повторного використання матеріалів значно зменшують кількість відходів, що потрапляють на сміттєзвалища. Розумне використання енергії та ресурсів призводить до зменшення шкідливих викидів CO₂ та інших парникових газів.

Використання відновлюваних ресурсів та перероблених матеріалів допомагає зберігати природні ресурси, такі як вода, енергія та сировина.

Таблиця 1.3 – Взаємозв'язок різних видів складових безпеки підприємства

Вид безпеки	Зв'язок
Кадрова безпека	Забезпечення екологічно чистих умов праці покращує здоров'я працівників.
	Екологічна обізнаність працівників сприяє дотриманню екологічних стандартів.
Фінансова безпека	Дотримання екологічних норм знижує ризик отримання штрафів та витрат на компенсації.
	Екологічні стандарти сприяють залученню інвестицій.
Економічна безпека	Управління екологічними ризиками допомагає уникнути негативних економічних наслідків.
	Інвестиції в екологічні технології зменшують витрати на ресурси та енергію.
Соціальна безпека	Дотримання екологічних стандартів покращує стан здоров'я та добробут громади.
	Екологічна безпека забезпечує сталий розвиток підприємства.
Екологічна безпека	Забезпечення екологічної безпеки є невід'ємною складовою інтегральної безпеки підприємства.

Джерело: складено авторкою за [3; 7; 9; 28]

Зменшення викидів забруднюючих речовин і стоків сприяє покращенню якості повітря та води. Оптимізація бізнес-процесів та виробничих підходів, зменшення витрат на утилізацію відходів допомагають знизити загальні виробничі витрати. Використання статистики, звітів про екологічну шкоду та моніторингу в реальному часі дозволяє швидко ідентифікувати та усувати неефективності у виробничих процесах. Продукція, виготовлена з використанням екологічно чистих методів, стає привабливішою для споживачів, які орієнтуються на екологічно відповідальну продукцію.

Отже, принципи циркулярної економіки та сталого розвитку можуть сприяти стимулюванню інновацій та ефективнішому використанню ресурсів, що може призвести до прискореного зростання компанії та зниження витрат на довгостроковій основі. Дотримання принципів сталого розвитку допомагає

компаніям уникати штрафів та судових позовів, пов'язаних із порушенням екологічних, соціально-економічних та управлінських стандартів. Компанії, які активно займаються сталим розвитком, зазвичай залучають та утримують більш мотивований та задоволений персонал, що може призвести до підвищення продуктивності та зниження витрат на приймання працівників на роботу.

Дослідження стратегії екологічної безпеки підприємства включає різноманітні методи та підходи, які дозволяють оцінити ефективність існуючих заходів і визначити напрямки для їх покращення. Нижче (рисунок 1.2) наведено основні способи дослідження стратегії екологічної безпеки підприємства.

1. Аналітичні методи	• <i>SWOT-аналіз</i> • <i>PEST-аналіз</i>
2. Економічні методи	• <i>Вартісний аналіз</i> • <i>Аналіз рентабельності</i>
3. Екологічні методи	• <i>Оцінка життєвого циклу (LCA)</i> • <i>Екологічний аудит</i>
4. Соціологічні методи	• <i>Опитування та анкетування</i> • <i>Фокус-групи</i>
5. Технологічні методи	• <i>Моделювання і симуляція</i> • <i>Геоінформаційні системи (ГІС)</i>

Рисунок 1.2 - Перелік методів вивчення екологічної безпеки

Джерело: узагальнено автором

Різні методи дослідження стратегії екологічної безпеки дозволяють отримати всебічну картину екологічної діяльності підприємства. Їх використання допомагає виявити слабкі місця, визначити пріоритети для покращення та забезпечити ефективну реалізацію екологічних стратегій.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» ТА ТОВ «ЕКО НОВА»

2.1. Структура організації підприємства «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»

Відходопереробна промисловість має велике значення для сучасного суспільства, оскільки вона забезпечує ефективне управління відходами, зменшує негативний вплив на навколишнє середовище та сприяє стійкому розвитку. До таких підприємств відносять і підприємства з утилізації непридатних для використання пестицидів.

Підприємства з утилізації непридатних для використання пестицидів відіграють важливу роль у забезпеченні екологічної безпеки та охороні навколишнього середовища. Їх діяльність спрямована на зменшення негативного впливу пестицидів на здоров'я людей, флору, фауну та довкілля загалом.

Ключовим в діяльності підприємств з утилізації відходів є:

- зменшення екологічного навантаження шляхом запобігання забрудненню ґрунтів і водних ресурсів (утилізація непридатних пестицидів допомагає запобігти їхньому проникненню в ґрунт та водні ресурси, що зменшує ризик забруднення; правильне зберігання та утилізація пестицидів знижують ризик вторинного забруднення під час транспортування або аварійних ситуацій);
- охорона здоров'я населення (правильне поводження з непридатними пестицидами знижує ризик випадкових отруєнь працівників сільського господарства та населення; зменшення впливу токсичних речовин на здоров'я людей допомагає запобігти хронічним захворюванням, спричиненим

пестицидами);

- підтримка сталого сільського господарства (підприємства забезпечують безпечну переробку непридатних пестицидів, що сприяє раціональному використанню хімічних ресурсів; впровадження методів екологічно чистого землеробства та біопестицидів як альтернативи хімічним пестицидам);

- підвищення екологічної свідомості (підприємства проводять навчання для працівників сільського господарства щодо правильного поводження з пестицидами; поширення інформації серед громадськості про небезпеку непридатних пестицидів та важливість їхньої утилізації);

Підприємства з утилізації непридатних для використання пестицидів виконують важливу функцію в системі екологічної безпеки. Вони допомагають зменшити негативний вплив пестицидів на навколишнє середовище, захищають здоров'я людей та сприяють сталому розвитку сільського господарства. Завдяки їхній діяльності знижується екологічне навантаження та підвищується екологічна свідомість населення.

Одним з презсавників таких підприємств в регіоні є ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» та ТОВ «ЕКО НОВА».

Коротка історія досліджуваного нами підприємства має такий вигляд: у травні 2015 року на підприємстві компанії «ЕКО НОВА», запустили першу в Україні лінію з утилізації непридатних для використання пестицидів. Вона функціонує поряд із переробкою тари з-під засобів захисту рослин. Справа у тому, що великі сільськогосподарські підприємства, яких досить багато в Кіровоградській області, застосовують пестициди, від яких залишається велика кількість тари. Часом, масштабні ангари заповнені небезпечними каністрами. Ці болючі проблеми фермери почали обговорювати з 2010 року. Вони стали ініціаторами дискусії, потім до них долучилися Державна екологічна інспекція, Європейська бізнес-асоціація. Результат такий: нині практично всі агрохолдинги працюють за схемами утилізації і відходів, і тари. Небезпечні каністри з-під пестицидів раніше просто викидали, спалювали, що

наносило величезну шкоду довкіллю.

Структура підприємства «ЕКО НОВА», яке є товариством з обмеженою відповідальністю (ТОВ) за статут організована наступним чином.

Засновники (учасники) – особи Золотар Василь Петрович, Гонтар Сергій Васильович та Бігунов Іван Феліксович створили підприємство та мають право на його прибуток у межах свого внеску до статутного капіталу. Загальні збори учасників (засновників) – це найвищий орган управління, де учасники приймають стратегічні рішення і скріплюють важливі питання. Сума внесків учасників, яка визначається на момент створення ТОВ і може бути збільшена за рішенням учасників. Структурні підрозділи включають відділи з утилізації відходів, адміністративні та фінансові відділи, відділи з продажу та маркетингової політики, які спрямовані на ефективне функціонування підприємства. Фінансова структура охоплює капітал учасників, кредити банків та інші джерела фінансування, необхідні для інвестицій у технології та розвиток інфраструктури для утилізації відходів. ТОВ «ЕКО НОВА» зобов'язане дотримуватися законодавства у сфері утилізації відходів, включаючи стандарти екологічної безпеки та управління відходами.

На платформі Youcontrol зазначено, що основний вид діяльності підприємства – 38.21 Оброблення та видалення безпечних відходів. Окрім цього, підприємство здійснює такі види діяльності (рисунок 2.1.).

46.77·Оптова торгівля відходами та брухтом¶
 49.41·Вантажний автомобільний транспорт¶
 38.22·Оброблення та видалення небезпечних відходів¶

Рисунок 2.1 - Додаткові види діяльності ТОВ «ЕКО НОВА»

Джерело: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/38541812/

Структура ТОВ «ЕКО НОВА» дозволяє стійко та рентабельно організувати діяльність підприємства, забезпечуючи керівництво, управління

та фінансування для досягнення цілей у сфері захисту довкілля та забезпечення сталого розвитку.

Налагодження процесу утилізації тари у ТОВ «ЕКО НОВА» відбувається наступним чином. Тара виготовлена з поліетилену низького тиску, що є сировиною, яка підходить для вторинного використання. На підприємстві функціонує спеціальне устаткування. Прибуття до підприємства зазначених каністр визначає початковий етап процесу їх переробки. Вони піддаються механічному дробленню й наступному відмиванню у спеціальних хімічних розчинах. Ці кроки призводять до отримання краплинок пластмаси різної геометрії, переважно розміром із людський ніготь, що становлять кінцевий продукт. Цей матеріал в подальшому можна використовувати для виготовлення різноманітних виробів, включаючи, але не обмежуючись виключно каналізаційними трубами. Перероблена пластмаса може використовуватись для виготовлення нових пластикових пляшок для мийних засобів. Вона може бути задіяна для виробництва пластикових дренажних труб, сайдингу для зовнішніх облицювань будівель, ізоляційних матеріалів. Перероблена пластмаса також може бути сировиною для виробництва плиток для підлоги, пластикових деталей для меблів, автомобілів, продукування пластикових частин для електронних пристроїв, таких як корпуси для комп'ютерних компонентів або мобільних пристроїв. Деякі типи переробленої пластмаси можуть бути використані для виготовлення медичних інструментів, лабораторних пристроїв. Цільове використання переробленої пластмаси залежить від її хімічного складу, механічних властивостей і вимог щодо кінцевого продукту.

Підприємство має висновок Держсанепідемслужби, що з кінцевого продукту не можна речі, що контактують з продуктами харчування, дитячими іграшками.

Починаючи з кінця 2012 року, підприємство розпочало процес будівництва, що включав складні вибори місця під завод у зв'язку з багатьма критеріями, ключовим з яких була наявність стабільної робочої сили,

незалежної від сезонних змін. У результаті було вирішено взяти в оренду значну частину колишнього льонозаводу, який раніше був одним з найбільших у Європі, змінено його профіль. Далі, підприємство закупило від афілійованої компанії котельню, провело капітальний ремонт і модернізацію обладнання, щоб повністю відновити її функціональність. В процесі відновлення замінили вікна на металопластикові, відновили цехи та обладнали душові та туалетні кімнати для співробітників. Одним із відкриттів було виявлення попиту на утилізацію пестицидів серед потенційних клієнтів. Це стимулювало підприємство «ЕКО НОВА» залучити інвестиції приватних інвесторів для реалізації цього проекту. Отже, діяльність «ЕКО НОВА» поєднує в собі реставрацію і модернізацію існуючих об'єктів з постійним пошуком нових можливостей для розвитку та вдосконалення діяльності відповідно до сучасних вимог і стандартів.

Підприємство ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» як партнерська структура підприємства «ЕКО НОВА» на сьогодні виконує важливі соціальні та екологічні місії. Екологічна місія полягає в здійсненні утилізації пестицидних контейнерів та сприяє запобіганню забрудненню навколишнього середовища. Це зменшує кількість пластику і хімічних залишків, що потрапляють до ґрунту і водою через неправильне оброблення використаної тари.

Соціальна місія – безпечні умови для працівників, які виконують утилізацію, а також утримання високих стандартів охорони праці і відповідності екологічним нормам.

Процес утилізації пестицидів. Спочатку у ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» було вирішено розробити спеціальну піч для спалювання пестицидів. Ця технологія, описана в численних наукових дослідженнях, ґрунтується на принципі руйнування зв'язків між атомами складових пестицидів під впливом підвищених температур, що досягають 1000 градусів Цельсія. В результаті цього процесу з виходу пічки отримуємо елементарні сполуки, такі як вода (H_2O) та вуглекислий газ (CO_2).

Під час введення пестициду на місце, де піч знаходиться, відбувається спалах, внаслідок чого він згорає та дисоціюється на молекули елементарних частинок. Ці частинки подальше направляються через трубопровід до камери післязгоряння. В останній розташований пальник, який додатково підігріває повітря до температури, що сягає 1100 градусів Цельсія. Це зроблено для того, щоб запобігти викиданню в атмосферу діоксинів, забезпечуючи повний розклад пестицидів у безпечні компоненти. Такий підхід забезпечує ефективне видалення пестицидів та зводить до мінімальних позначок негативний вплив на довкілля шляхом перетворення їх на нешкідливі речовини у контрольованих умовах.

Вимога щодо утримання санітарної зони на відстані 500 метрів від побудови заводу відображається на необхідності зменшення впливу його виробництва на навколишнє середовище та населення. Однак важливо розуміти, що оцінка шкідливості виробництва не обмежується простою фізичною відстанню чи кількістю легкових автомобілів типу «Жигулі», які димлять під будинком. Співвідношення викидів та їх наслідків для середовища визначається великою мірою дотриманням встановлених нормативів.

Системи контролю та очищення викидів, які встановлюються для забезпечення відповідності цим нормам, є ключовими компонентами стратегії зменшення екологічного впливу промислового виробництва. Ефективне впровадження спеціальних скруперів та фільтрів не лише знижує кількість забруднюючих речовин у викидах, але й сприяє покращенню якості повітря у місцевості.

Отже, оцінка шкідливості виробництва виходить за межі простого фізичного спостереження, враховуючи комплексний вплив викидів на довкілля та необхідність строгого дотримання встановлених норм.

Тара (біг-беги) від мінеральних добрив, які не є небезпечними відходами, піддаються утилізації взимку, коли обсяг робіт зменшується. Перед утилізацією вони підрозділяються та подрібнюються. Важливо зазначити, що біг-беги, виготовлені з мінеральних добрив, мають свою унікальну технологію

утилізації. Зокрема, паперові мішки, які використовуються для упаковки протруєного насіння, натомість, є шкідливими відходами, які не підлягають утилізації в макулатуру. Цей вид товарів утилізується за кошти, орієнтовно 5-6 тис. гривень за тонну. ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» додатково відзначає, що спалювання паперу в таких мішках зменшує витрати газу.

На сучасному етапі справа з пестицидами в Україні набуває особливої актуальності. Зараз практично всі пестициди на українському ринку є імпорфтними, половина – завезені легально міжнародними компаніями. Існують також компанії, які імпортують генеричні пестициди, що зазвичай виготовляються в Китаї. Ці продукти виробляються і продаються відповідно до міжнародних стандартів і вважаються безпечними при належному використанні.

Проте щонайменше половина пестицидів, можливо, навіть більше, введені на ринок шляхом підробок, нелегального завою та розливу. Шляхом контрабанди вони ввозяться з Китаю, де активні речовини законно виготовлені, і потім легально виробляються в Україні під фальшиві марки. Наприклад, в той час як компанія Syngenta продає гербіциди за 600 гривень, фальсифіковані продукти можуть коштувати всього 120 гривень.

Згідно з міжнародними стандартами, пестициди мають зберігатися при нормальних температурних умовах і можуть залишатися ефективними на відкритому повітрі протягом трьох місяців. Раніше непридатні пестициди утилізували за межами України, часто в Польщі, Німеччині та Великобританії, де оформлювали транскордонне перевезення відповідно до Базельської конвенції. Відповідальність за відходи, що утворюються внаслідок їх діяльності, несе компанія, що їх виробляє. Фермери та агрофірми, які купують пестициди, несуть відповідальність за їх коректне використання та утилізацію, у тому числі за небезпечну тару та прострочені продукти.

Наприклад, господарство може придбати пестициди в попередньому очікуванні нападу сарани, проте, якщо така небезпека не наступила протягом тривалого часу, продукти можуть прострочитися. Такі випадки показують, що

управління пестицидами в Україні потребує не лише регулятивного підходу, а й суворой виконавчої практики для забезпечення безпеки людей та навколишнього середовища.

ТОВ «ЕКО НОВА» ідентифікує місця з наявністю непридатних пестицидів і проводить подальший аналіз для визначення класу відходів, розробляючи відповідну режимну карту для їхнього спалення. Після цього відбувається процес забору цих відходів за допомогою вантажівки. У випадках, коли звертається компанія, яка має ліцензію на управління небезпечними відходами, вони самостійно здійснюють транспортування.

Щодо утилізації тари, яка використовувалася для транспортування пестицидів, раніше імпортери завжди включали контакти утилізатора в контрактах. Агрофірми або фермери звертались з проханням забрати тару, і ці витрати покривались імпортерами. Проте після скасування постанови уряду №915 зараз утилізацію тари більше не оплачує ніхто.

На сьогоднішній день Міністерство екології та природних ресурсів України разом з Державною екологічною інспекцією, Європейським банком реконструкції та розвитку та Міністерством економіки порушили питання щодо компенсації витрат утилізаторам за виконані роботи з небезпечною тарою з боку як імпортерів, так і українських виробників агрохімікатів.

Діяльність ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» має свої особливості, серед яких можна виділити наступні аспекти.

По-перше, це специфіка відходів. ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» займається обробкою та утилізацією відходів, які можуть бути небезпечними або вимагати особливих технологій для їх переробки.

По-друге, вимоги до екологічної безпеки. ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» повинно дотримуватися строгих екологічних стандартів і законодавства з утилізації відходів, що стосується їх обробки, зберігання та видалення.

По-третє, технологічні особливості такі: використання спеціалізованих технологій і обладнання для ефективної обробки відходів і максимізації використання ресурсів.

По-четверте, управління відходами: розробка і виконання планів управління відходами, які включають збір, транспортування, сортування, переробку та використання відходів з метою зменшення негативного впливу на довкілля.

Ще специфікою є можливе використання різних бізнес-моделей, таких як оплати за об'єм відходів (кількість каністр), співпраця зі сферою промислового виробництва та с/г виробництвом, а також переробка на замовлення. Необхідність забезпечення сталого рівня витрат на збір, перевезення та переробку відходів з урахуванням економічних аспектів вимагають від ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» високої професійно-освітньої підготовки фахівців, ефективного управління і використання новітніх підходів для досягнення своїх цілей у сфері охорони навколишнього середовища.

2.2. Аналіз діяльності підприємства «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» з досягнення стратегічних та оперативних цілей безпеки

Зв'язок соціальної відповідальності бізнесу із соціальною та екологічною безпекою підприємства досить тісний. Підприємство уводить екологічно безпечні методи переробки, щоб зменшити негативний вплив на довкілля, купує нові технології та розробляє методи утилізації, працює над створенням системи збору та переробки тари з-під пестицидів, щоб використовувати отримані матеріали для виробництва нової продукції, дотримується потрібних стандартів безпеки для працівників, які займаються утилізацією шкідливих матеріалів. Споживачі дедалі більше цінують компанії, які піклуються про екологію та суспільство, тому введення екологічних та соціальних стандартів допомагає зменшити ризики, пов'язані з можливими екологічно-природними катастрофами або соціальними конфліктами.

Ризик має окреме місце в роботі підприємства ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» і підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» загалом. Річ у тому, що використання

концепції аналізу ризику в контексті роботи з пестицидами має велике значення для зменшення негативного впливу цих речовин на здоров'я людей та довкілля. Аналіз ризику дозволяє систематично оцінювати токсичність пестицидів та їх вплив на різні екосистеми. Використовуючи наукові дані та моделювання, можна визначити потенційні небезпеки для людей, тварин і рослин.

Застосування аналізу ризику сприяє створенню нових підходів до вимірювання токсичності (токсикометрії). Це включає в себе розвиток математичних моделей для прогнозування токсичної дії пестицидів при різних сценаріях їх застосування. На основі аналізу ризику можна розробити нові методології для гігієнічного нормування пестицидів. Це дозволяє встановлювати більш точні та науково обґрунтовані нормативи щодо допустимих рівнів впливу пестицидів на людей та навколишнє середовище.

Використання аналізу ризику допомагає виявити найвразливіші групи населення та екосистеми, розробити заходи для їх захисту, а також вдосконалити методи застосування пестицидів для мінімізації ризиків. Дані, отримані з аналізу ризику, можуть бути використані для розробки та вдосконалення законодавства і регуляторних документів щодо використання пестицидів. Це сприяє більш ефективному контролю та зменшенню шкідливого впливу пестицидів.

Операційний ризик для ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» полягає в тому, що може гіпотетично виникнути ситуація виникнення серйозної аварії на складі, де зберігається тара від пестицидів. Пожежа, яка може спричинити значні збитки устаткування, втрату відходів, а також негативний вплив на навколишнє середовище може призвести до припинення роботи на заводі або змусити використовувати додаткові ресурси (людські, матеріально-фінансові, резервно-інвестиційні) для відновлення нормального функціонування.

Доповнимо, що утилізація відходів є галуззю, де стратегічне планування має велике значення для успішності бізнесу. Слід аналізувати ринок утилізації відходів, оцінювати попит на послуги, тенденції в утилізаційній індустрії

(наприклад, збільшення обсягів відходів або зміни в правовому регулюванні щодо утилізації). Важливо мати надійних постачальників відходів або сировини для утилізації в постачальницьких ланцюгах. Перевірка їх стабільності та можливостей великого обсягу поставок відіграє критичну роль у забезпеченні безперебійного виробничого процесу.

Спрямування фінансових ресурсів у модернізовані технології утилізації можуть зменшити витрати на енергію та підвищити ефективність процесів переробки відходів. Варто мати план на випадок технічних неполадок або змін у вимогах до обробки відходів. Визначення цільової аудиторії для послуг утилізації і правильний вибір способів і векторів комунікації є важливими для залучення клієнтів. Якщо ринок утилізації відходів зазнає змін у споживчих вподобаннях або у виборі методів відновлення, підприємство повинно бути готовим адаптуватися. Загалом, виявлення потенційних слабких місць і встановлення «запобіжників» допоможе уникнути проблем у стратегічному розвитку ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» і забезпечити стійкий розвиток у невизначеному середовищі.

Діяльність ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» та ТОВ «ЕКО НОВА» супроводжують невідомість майбутнього, складність, волатильність і неоднозначність. Закони та нормативні акти щодо утилізації тари від пестицидів можуть змінюватися, що створює невизначеність для підприємства. Нові вимоги можуть вплинути на технології утилізації та вимагати додаткових інвестицій. Попит на послуги з утилізації може коливатися в залежності від змін у сільському господарстві та використанні пестицидів, що ускладнює планування і прогнозування доходів.

Нові технології утилізації або методи переробки можуть з'являтися, і їх вплив на існуючі процеси не завжди легко передбачити. Утилізація тари від пестицидів включає багато пунктів та дій: збір, транспортування, очищення, переробку тощо. Кожен етап взаємозалежний, і зміни в одному можуть вплинути на інші. Організація збору та транспортування тари з різних регіонів може бути складною, особливо враховуючи різні види тари та їх стан.

Управління токсичними речовинами вимагає дотримання строгих стандартів безпеки та екологічних норм, що додає складності в операційну діяльність. Вплив методів утилізації на навколишнє середовище може бути не повністю вивченим або розумітися по-різному різними експертами. Зацікавлені сторони (фермери, сільськогосподарські підприємства, юристи, громада, екологічні організації) можуть мати різні, іноді різноспрямовані, інтереси та очікування щодо методів утилізації.

Розуміння Подій (Events) полягає у змінах в ринкових умовах (нові конкуренти або зміни у попиті на вторинну сировину).

Реакції (Reactions) – це прийняття змін, тобто освіта працівників щодо нових технологій, адаптація процесів до нових стандартів. Впровадження проєктів з покращення ефективності, перегляд внутрішніх політик екологічності. Мотивація працівників через прозорість та комунікацію, акцентування на перевагах змін. Результати (Outcomes) залежать від реакцій і полягають у такому: успішна трансформація, піднесення ефективності, зниження витрат, поліпшення екологічної ситуації. Загалом у вигляді таблиці 2.1. можна описати ці процеси на підприємстві ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»

Стійкість підприємства складно виміряти заздалегідь, проте дослідження діяльності підприємства показує, що воно є складною, але продуктивною системою з великою кількістю взаємодіючих елементів, таких як люди, процеси, технології, стратегії. Кризи, які виникають не лише через очевидні та передбачувані проблеми, але часто через непередбачувані події можуть обтяжувати діяльність підприємства, але у підприємства є сильні сторони, які допомагають відповідати на виклики.

Таблиця 2.1 – Заходи у ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» стосовно стратегії змін у соціальній та екологічній безпеці

Заходи	Суть та контекст заходів
Навчальні семінари, тренінги, курси, лекції	Проведення навчальних заходів для ознайомлення працівників з новими технологіями утилізації, такими як переробка пластикових відходів у паливо або біотехнології для розкладання органічних відходів.
Залучення широкого кола працівників	Організація відкритих обговорень і надання можливості для фідбеку, що дозволяє працівникам активно брати участь у процесі змін і висловлювати свої думки, пропозиції та озвучувати проблеми.
Комунікація з постачальниками	Забезпечення належної комунікації з постачальниками, клієнтами щодо нововведень, зокрема, інформування про наявні та потенційні зміни в технологіях та процесах.
Управління ризиками	Розробка стратегій управління ризиками, включаючи оцінку потенційних негативних наслідків для безпеки екології та планування дій на випадок їх виникнення.
Підхід «E+R=O»	Впровадження підходу «E+R=O» для ефективного управління змінами, що включає оцінку подій, відповідних реакцій та очікуваних результатів для досягнення позитивних результатів на підприємстві.

Джерело: складено авторкою за []

Стійкість підприємства «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» є результатом його здатності вчасно змінювати свої напрямки управління до непередбачуваних ситуацій, впоратися з кризовими моментами та відновити стабільність. Сильні та слабкі сторони ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» проаналізовані нами у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Сильні і слабкі сторони ТОВ «ЕКО НОВА» та ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»

Сильні сторони	Слабкі сторони
Екологічна значимість	Економічні виклики
Захист довкілля Зменшення сміттєзвалищ	Високі початкові витрати Залежність від субсидій
Економічні переваги	Технологічні обмеження
Отримання вторинної сировини Рентабельність	Застарілі технології Складність переробки
Репутація і соціальна відповідальність	Екологічні ризики
Позитивний імідж Відповідальність перед суспільством	Потенційні забруднення Відходи переробки
Технологічні можливості	Регуляторні та правові виклики
Інновації Розвиток	Законодавчі вимоги Ліцензування та сертифікація

Джерело: складено авторкою за результатами власних досліджень

Розбудова стійкої стратегії безпеки підприємства з точки зору соціальності та екологічності і супроводжується численними викликами. Незважаючи на те, що це може призвести до тимчасового покращення результативності під час кризових ситуацій, важливо забезпечити достатні ресурси і час для пом'якшення негативного впливу подій на колектив у середньостроковій і довгостроковій перспективах. Дієвим кроком може стати створення окремого бюджету для забезпечення стійкості ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.», який використовуватиметься під час переривання операційної діяльності. Обмеження самодостатності і самостійності як факторів стійкості є не менш важливим. Потрібно постійно сприяти перерозподілу матеріальних і людських ресурсів на користь тих, хто їх найбільше потребує під час кризових ситуацій.

Досягнення стійкості представляє собою поступовий процес, що вимагає терпіння. Цей процес не піддається прискоренню, але його можна розвивати завдяки чітким стратегіям, знанням і матеріальній та соціальній співпраці.

2.3. Оцінювання ліквідності та стійкості ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»

Для оцінки ліквідності та стійкості ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» через фільтри його екологічної та соціальної безпеки, потрібен комплексно-системний підхід. Важливо поєднувати кілька підходів для отримання комплексної оцінки ліквідності та стійкості. Це допоможе зрозуміти сильні сторони бізнесу та точки й вузькі місця, що потребують покращення.

Коефіцієнт загальної ліквідності (рисунок 2.2). є неодмінно потрібним фінансовим показником, який оцінює здатність підприємства покрити свої короткострокові борги за рахунок оборотних активів. Високий коефіцієнт (більше одиниці) свідчить про те, що підприємство має кошти і є фінансово стабільною. Навпаки, низький коефіцієнт (менше одиниці) свідчить про потенційні проблеми з ліквідністю. Вважається, що значення від 1,5 до 3 є дуже добрим.

У період з 2019 по 2023 рік найперший коефіцієнт ліквідності ТОВ «ЕКО НОВА» зазнав значних коливань. З 2019 по 2020 рік він знизився на 0,36, що відповідає падінню на 58,2%. У наступному періоді, з 2020 по 2021 рік, коефіцієнт загальної ліквідності також зменшився, цього разу на 0,2, що становить 78,1%. Проте у 2021-2022 роках ми бачимо критичне покращення цього показника на 0,5, що відповідає зростанню на 897,4%. Знову ж таки, з 2022 по 2023 рік коефіцієнт упав на 0,37, що становить падіння на 65,7%.

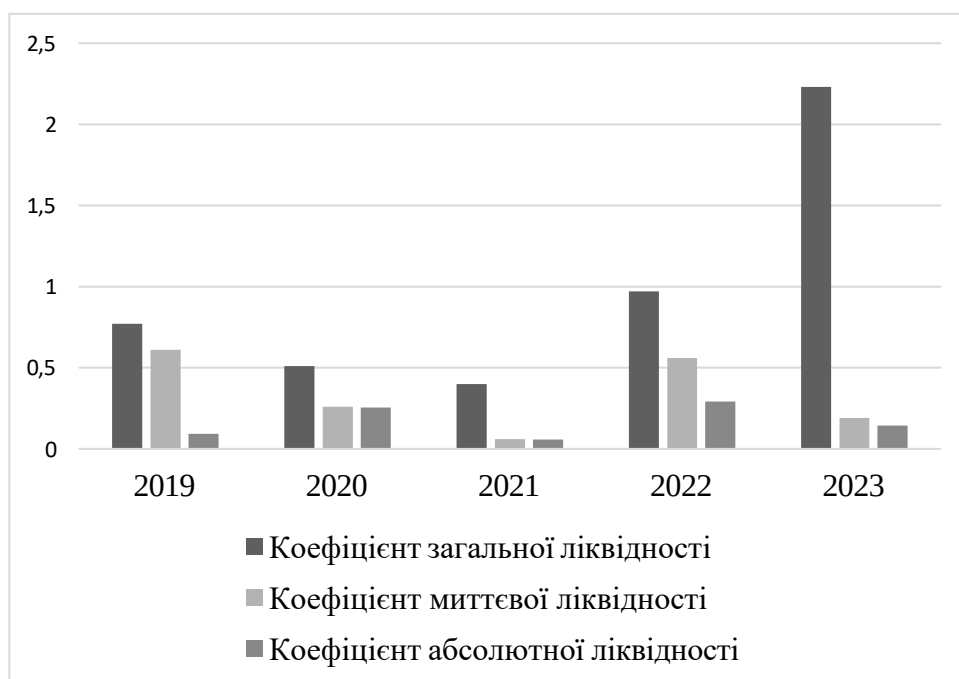

Рисунок 2.2 – Результати оцінювання ліквідності
ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»

Джерело: розраховано авторкою (додаток А)

Коефіцієнт абсолютної ліквідності У період з 2019 по 2023 рік найперший коефіцієнт ліквідності ТОВ «ЕКО НОВА» та ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» зазнав значних коливань. З 2019 по 2020 рік він знизився на 0,36, що відповідає падінню на 58,2%. У наступному періоді, з 2020 по 2021 рік, коефіцієнт загальної ліквідності також зменшився, цього разу на 0,2, що становить 78,1%. Проте у 2021-2022 роках ми бачимо критичне покращення цього показника на 0,5, що відповідає зростанню на 897,4%. Знову ж таки, з 2022 по 2023 рік коефіцієнт упав на 0,37, що становить падіння на 65,7%.

Підприємство також демонструє значні зміни у зазначений період. З 2019 по 2020 рік він зріс на 0,162, що становить покращення на 175,7%. У період з 2020 по 2021 рік показник абсолютної ліквідності знизився на 0,197, що відповідає падінню на 77,9%. Наступне зростання спостерігалось з 2021 по 2022 рік, коли коефіцієнт зріс на 0,235, що дорівнює росту на 419,3%. Однак у 2022-2023 роках коефіцієнт знову знизився на 0,148, що відповідає падінню на 50,8%.

Аналіз змін цих ключових показників ліквідності свідчить про нестабільність фінансового стану ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» протягом зазначеного періоду. Значні коливання коефіцієнтів ліквідності можуть бути спричинені як зовнішніми економічними умовами, так і внутрішніми менеджмент-рішеннями. Відсутність стабільності в динаміці цих показників може вимагати додаткового дослідження для виявлення причин та розробки стратегій стабілізації фінансового стану підприємства.

Чистий оборотний капітал підприємства є важливим показником для оцінки ефективності управління оборотними активами. Це сума коштів, яка залишається в підприємства після покриття короткострокових зобов'язань. Він показує, скільки коштів залишається в обороті після того, як погашені всі поточні зобов'язання. Вищий чистий оборотний капітал може свідчити про ефективне управління активами та здатність підприємства використовувати свої ресурси ефективно. Знання про обсяги чистого оборотного капіталу допомагає у плануванні фінансових потреб підприємства на короткий термін. Воно вказує на те, скільки коштів може бути доступно для залучення у фінансування нових проєктів соціального та екологічного характеру.

Чим менший чистий оборотний капітал, тим менше потрібно фінансувати зобов'язань, що виникли в короткостроковому горизонті діяльності. Це дозволяє ТОВ «ЕКО НОВА» та партнеру ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» знижувати витрати на проценти за позичками чи іншими видами фінансування (рисунок 2.3). Високий чистий оборотний капітал може свідчити про фінансову стійкість товариства. Розуміння тенденцій формування нетто-оборотного капіталу має економічний сенс, оскільки воно дозволяє адміністрації та засновникам підприємства ефективно управляти коштами та планувати використання фінансів на короткий термін.

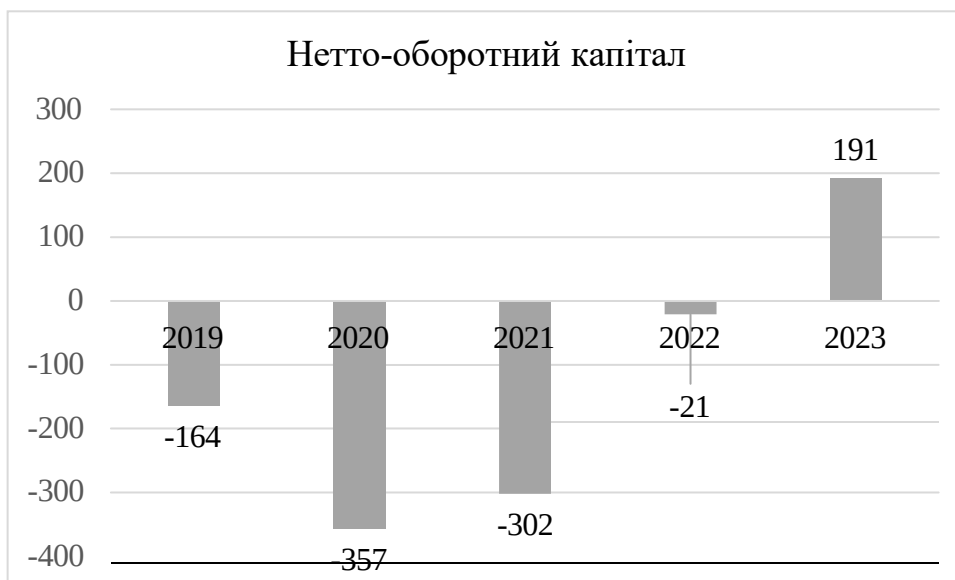

Рисунок 2.3 – Результати оцінювання оборотного капіталу
ТОВ «ЕКО НОВА»

Джерело: розраховано авторкою (додаток А)

Нетто-оборотний капітал ТОВ «ЕКО НОВА» в період 2019-2020 роки зменшився на 193 тис. гривень, що показує спад на 117,9%. У наступному періоді з 2020 по 2021 рік він піднявся на 55 тис. гривень або на 15,4%. З 2021 по 2022 рік чистий оборотний капітал збільшився на 281 тис. гривень, що показує зростання на 93,1%. У останньому періоді, з 2022 по 2023 рік, він посилюється на 212 тис. гривень або на 1014,8%.

Ці дані вказують на динаміку змін чистого оборотного капіталу протягом 2019-2023 років, що може свідчити про фінансове здоров'я та ефективність управління оборотними активами компанії.

Реалізація ефективної кадрової політики ТОВ «ЕКО НОВА» є комплексною. Керівництво звертає увагу на професіоналізм і знання працівників у сфері охорони навколишнього середовища та відходів. Є експерти з утилізації, переробки, з особливостей обробки пестицидних каністр для запобігання забрудненню. Наявна система компенсації, яка відображає складність та важливість роботи, особлива увага приділяється навчанню щодо безпеки та відповідності екологічним стандартам. Враховуються всі регуляторні вимоги, що стосуються утилізації небезпечних відходів. Кадрова

політика відповідає бізнес-стратегії підприємства.

Фінансова стійкість є важливою складовою успішного управління підприємством, оскільки вона визначає його здатність ефективно протистояти економічним труднощам. Основними аспектами фінансової стійкості є забезпечення фінансової безпеки, мобілізація додаткових фінансових ресурсів, сприяння розвитку та інвестиціям, а також укріплення ділового іміджу (рисунк 2.4).

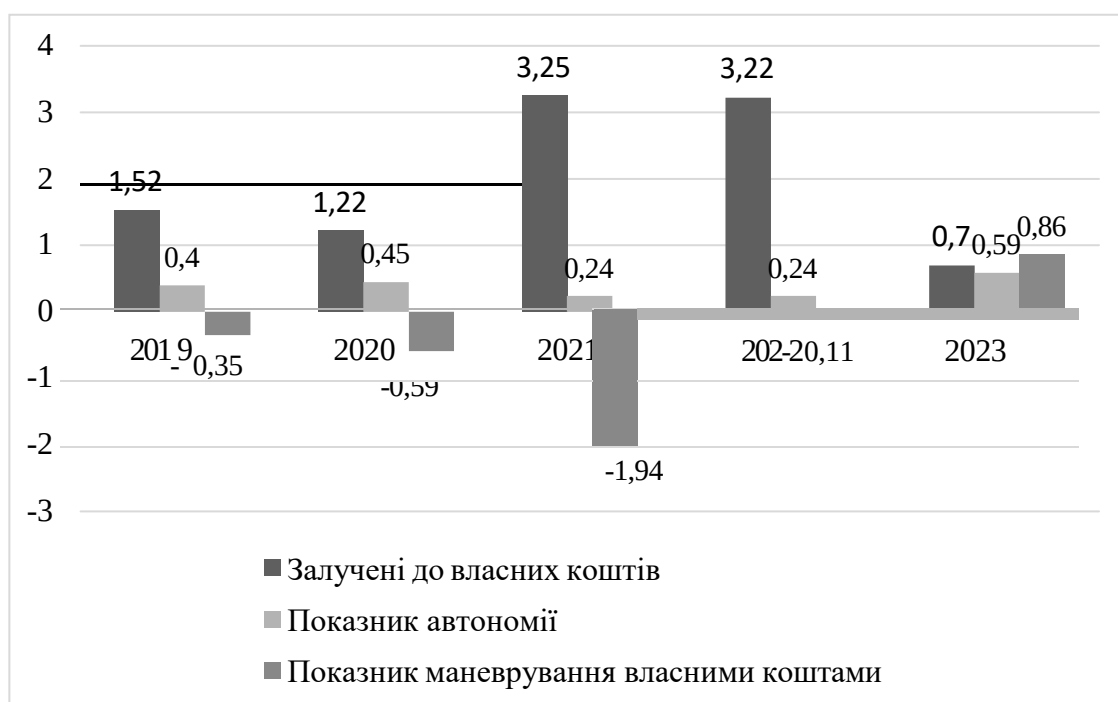

Рисунок 2.4 – Фінансова стійкість ТОВ «ЕКО НОВА»

Джерело: розраховано авторкою (додаток А)

Оцінка фінансової стійкості підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера «ПРУДКИЙ Є.В.» базується на різних показниках і методах, які дозволяють об'єктивно оцінити його фінансову надійність та здатність до стійкого функціонування в умовах економічних коливань. Коефіцієнт автономії відображає здатність підприємства фінансувати свою діяльність власними ресурсами без необхідності залучення зовнішнього фінансування. Цей показник є показником фінансової самостійності підприємства і обчислюється як відношення власних коштів до загальної суми активів, виражене у відсотках. Розглянемо зміни коефіцієнта автономії протягом років

згідно з вказаними даними:

З 2019 року по 2020 рік: коефіцієнт покращився на 0,05 (+13,7%).

З 2020 року по 2021 рік: коефіцієнт зменшився на 0,22 (-47,8%).

З 2021 року по 2022 рік: коефіцієнт залишився незмінним (підвищення на 0,00; +0,8%).

З 2022 року по 2023 рік: коефіцієнт збільшився на 0,35 (+148,2%).

Розглянемо також зміни в коефіцієнті маневреності власних коштів, який також відображає фінансову самостійність підприємства:

З 2019 року по 2020 рік: коефіцієнт зменшився на 0,25 (-71,7%).

З 2020 року по 2021 рік: коефіцієнт зменшився на 1,34 (-226,4%).

З 2021 року по 2022 рік: коефіцієнт збільшився на 1,83 (+94,2%).

З 2022 року по 2023 рік: коефіцієнт збільшився на 0,97 (+873,6%).

Аналіз змін коефіцієнта автономії і коефіцієнта маневреності власних коштів дозволяє оцінити стабільність фінансових ресурсів підприємства та його залежність від зовнішніх джерел фінансування. Позитивні зміни в коефіцієнті автономії вказують на покращення фінансової самостійності, тоді як зміни в коефіцієнті маневреності власних коштів можуть вказувати на зміни у внутрішній структурі капіталу і фінансування підприємства.

Отже, діагностика результатів реалізації стратегії соціальної та екологічної безпеки підприємства ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» та ТОВ «ЕКО НОВА» показала значні позитивні зміни і досягнення. Впроваджуються стратегії, спрямовані на забезпечення безпеки як для оточуючого соціального середовища, так і для екологічної системи. Постійно іде пошук новітніх технологій та процесів у виробництві для зменшення викидів шкідливих речовин та відходів, що позитивно впливає на екологічну ситуацію в Кіровоградській області. Активна взаємодія з місцевими громадами генерує соціально значимі проєкти та програми, спрямовані на поліпшення якості життя населення, підтримку освіти та розвиток інфраструктури.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Практико-орієнтовані пропозиції щодо управління соціальною і екологічною складовими стратегії підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»

Управління складовими соціально-екологічної безпеки діяльності підприємства є вектором забезпечення стійкого розвитку та зменшення шкідливого впливу на суспільство і навколишнє середовище.

По-перше, екологічні складові мають охоплювати управління відходами, охорону повітря (атмосфери), охорону водних ресурсів, енергозбереження і землевикористання.

Управління відходами охоплює системи збору, обробки та утилізації відходів, включаючи небезпечні відходи. Зниження викидів шкідливих речовин у атмосферу, використання фільтраційних та очисних технологій – лежить у полі зору збереження атмосфери, Ефективне використання водних ресурсів, очищення стічних вод – теж нагальна справа. Зниження споживання енергії, використання відновлюваних джерел енергії для досліджуваного підприємства з метою його стійкості можна реалізувати шляхом проведення енергоаудиту для виявлення основних джерел енерговитрат та потенційних місць для економії, тотальної заміни старих ламп на LED-освітлення, яке споживає значно менше енергії, спрямування коштів у нові енергоефективні машини та технології, а також застосування новітніх систем управління та автоматизації для оптимізації використання енергії.

Одним із варіантів також є встановлення сонячних панелей на дахах виробничих будівель підприємства або на спеціальних майданчиках, використання відходів виробництва для генерації енергії через біогазові установки. Закупівля інтелектуальних систем управління енергоспоживанням

дозволить моніторити та оптимізувати використання енергії в реальному часі. Апелюючи до питання підвищення обізнаності працівників про важливість енергоефективності та навчання їх правильному користуванню обладнанням, потрібно проводити спеціальні контекстні заняття, тренінги, онлайн-курси на платформі Prometheus «Оцінка шкоди довкіллю від російської агресії», «Добробут планети: що має знати й може вміти кожен» та інші. Доцільно привертати увагу приватних інвесторів, зацікавлених у фінансуванні енергоефективних проєктів.

По-друге, соціальні складові охоплюють забезпечення безпечних і здорових умов праці, запобігання професійним захворюванням і нещасним випадкам, пропонування соціальних гарантій, таких як медичне страхування, відпустки, соціальні виплати, виділяти кошти для навчання та професійний розвиток працівників, підвищення їх кваліфікації та майстерності. Необхідною умовою є виконання вимог національного та міжнародного екологічного і соціального законодавства та поступово впроваджувати міжнародні стандарти: ISO 14001, OHSAS 18001.

Актуальна екологічна політика включає в себе механізми екологічного оподаткування, які є важливою складовою екологічної безпеки підприємств. Введення екологічного податку відбулося паралельно з прийняттям Податкового кодексу України і скероване на відображення взаємозалежності між різними типами та обсягами викидів і скидів, які негативно впливають на екологію. Система екологічного оподаткування також враховує диференційовані ставки, сприяючи прогресивності оподаткування у цій сфері.

Попри очевидні переваги, такі як зменшення негативного впливу на довкілля, економічна стимуляція для підприємств впровадження чистих технологій та інновацій, є окремі недоліки. Одним з головних недоліків є труднощі адміністрування екологічного податку. Це вимагає від підприємства додаткових зусиль та ресурсів для нарахування та своєчасної сплати податку, що часто ускладнює його ефективне впровадження та контроль за виконанням.

Регулярне оприлюднення екологічної та соціальної інформації, звітування підприємства перед спільнотою та активний діалог з працівниками, споживачами, місцевими громадами також необхідні.

У таблиці 3.1. нами запропоновано класифікацію складових, які потрібно тримати у фокусі уваги при поліпшенні стратегії управління соціальною та екологічною безпекою підприємства.

Таблиця 3.1 – Складові для управління соціальною і екологічною безпекою підприємства ТОВ «ЕКО НОВА»

Категорія	Змістове наповнення
Екологічні складові	Управління відходами Збереження атмосфери Охорона водних ресурсів Енергозбереження та енергоефективність Землекористування
Соціальні складові	Здоров'я, охорона праці та безпека працівників Соціальні гарантії та пільги Навчання та людський розвиток Соціальна відповідальність
Економічні складові	Фінансування екологічних технологій Економічна стійкість
Регуляторні складові	Відповідність чинному законодавству Стандарти та сертифікація
Комунікаційні складові	Прозорість та звітність Діалог і співпраця із зацікавленими сторонами
Інноваційні складові	Розробка нових продуктів та процесів Стимули для досліджень і розробок
Культурні складові	Екологічна культура Соціальна культура

Джерело: розроблено авторкою

Формування екологічної свідомості у середовищі підприємства, впровадження екологічно дружніх практик дозволяють комплексно підійти до оцінки та управління соціально-екологічною безпекою діяльності підприємства. Такий інструмент дозволяє чітко структурувати магістральні складові соціально-екологічної безпеки діяльності підприємства, що полегшує їх виокремлення та управління ними.

Не можна оминати увагою той факт, що урбіцид, як політика насильства щодо міст, яку застосовують росіяни у війни проти України масивно впливає на екологічну та соціальну безпеку підприємств і життєзабезпечення населення. Урбіцид веде до тотального знищення інфраструктури (водопостачання, стічні системи, електричні мережі). Це веде до розливів хімічних речовин, забруднення ґрунтів, повітря і води, що великою мірою загрожує екологічній безпеці регіону загалом. Знищення електростанцій веде до аварій з небезпечними викидами.

Урбіцид веде до гуманітарної кризи, де люди опиняються без житла, доступу до питної води, медичної допомоги. Пошкодження підприємств і інфраструктури призводить до серйозних економічних втрат для регіону і країни в цілому. Підприємства втрачають можливість працювати, і це негативно впливає на соціальний клімат і рівень життя мешканців.

Виходячи з таких міркувань, зробимо акцент, що відповідальна поведінка підприємств у воєнний час є не лише питанням юридичної відповідальності, а й моральною необхідністю. Вона демонструє загальну етичність бізнес-практик та важливість додержання прав людини в умовах воєнного часу. Підприємства, які демонструють відповідальність у період війни, підвищують позитивну позицію як серед клієнтів, так і серед інвесторів. Підприємства, що приділяють увагу реалізації успішних прикладів у сфері прав людини (трудових, соціальних), сприяють довгостроковому розвитку та стабільності своїх колективів, сприяючи збереженню основних цінностей.

3.2. Удосконалення менеджменту підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В» в системі управління соціально-екологічною стратегією

Удосконалення менеджменту підприємства є ключовим фактором для підвищення його ефективності, конкурентоспроможності та стійкості. Це процес, який включає оптимізацію всіх аспектів управління організацією, від стратегії та планування до операційної діяльності та взаємодії з зацікавленими сторонами.

Схематично подано основні напрями вдосконалення менеджменту (рисунки 3.1)

1. Стратегічне управління	• <i>Визначення чіткої місії та бачення</i> • <i>Стратегічне планування</i>
2. Організаційна структура	• <i>Оптимізація організаційної структури</i> • <i>Впровадження сучасних технологій</i>
3. Управління персоналом	• <i>Підвищення кваліфікації та мотивація</i> • <i>Кадрове планування</i>
4. Операційний менеджмент	• <i>Оптимізація бізнес-процесів</i> • <i>Управління якістю</i>
5. Фінансовий менеджмент	• <i>Управління фінансовими ресурсами</i> • <i>Інвестиційний менеджмент</i>
6. Управління взаємовідносинами з клієнтами та постачальниками	• <i>CRM-системи</i> • <i>Управління ланцюгами постачання</i>

Рисунок 3.1 - Основні напрями вдосконалення менеджменту

Джерело: узагальнено автором

Якщо детально пройти по кожному з запропонованому напрямків, в стратегічному управлінні варто відзначити використання SWOT-аналізу, PEST-аналізу та інших інструментів для оцінки внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, необхідність визначення стратегічних пріоритетів та розробка плану дій для досягнення поставлених цілей.

В оптимізації організаційної структури необхідним є впровадження гнучких структур, що дозволяють швидко адаптуватися до змін на ринку, забезпечення чіткої розподілу обов'язків та відповідальності між співробітниками.

Впровадження сучасних технологій вимагає використання ERP-систем, CRM-систем та інших ІТ-рішень для покращення управлінських процесів, автоматизацію рутинних операцій для підвищення ефективності та зниження витрат.

Управління персоналом першочергово це інвестування в навчання та розвиток працівників для підвищення їхньої кваліфікації, впровадження систем мотивації, що включають матеріальні та нематеріальні заохочення. Регулярна оцінка результатів роботи працівників для визначення сильних та слабких сторін. Створення можливостей для кар'єрного зростання та професійного розвитку співробітників.

Операційний менеджмент на сьогодні не можливий без оптимізації бізнес-процесів (проведення аналізу бізнес-процесів з метою їхньої оптимізації та підвищення ефективності, впровадження принципів бережливого виробництва для зменшення втрат та підвищення якості продукції, впровадження стандартів якості, таких як ISO 9001, для забезпечення високої якості продукції та послуг, створення системи контролю якості на всіх етапах виробництва та обслуговування).

Управління взаємовідносинами з клієнтами та постачальниками не можливе без впровадження CRM-систем для ефективного управління взаємовідносинами з клієнтами, систем збору та аналізу зворотного зв'язку від клієнтів для покращення продуктів та послуг.

Удосконалення менеджменту підприємства з точки зору підвищення дієвості стратегії соціально-екологічної безпеки має особливо значний сенс на сьогодні. Циркулярна економіка спрямована на зменшення використання ресурсів та мінімізацію відходів шляхом переходу до замкнутого циклу використання матеріалів. Менеджмент підприємства в цьому контексті включає в себе такі аспекти, як управління відходами, вторинними ресурсами, продуктами з продовженим терміном служби, а також рециклінгом. Впровадження циркулярної стратегії потребує від підприємства зміни управлінських практик для створення замкнутого циклу матеріальних потоків.

У сучасній економіці з ознаками мережовості підприємства співпрацюють у формі взаємодії, де кожен учасник мережі вносить унікальну спеціалізацію чи ресурси для досягнення спільних цілей. Ефективне управління соціально-екологічною стратегією вимагає взаємодії з іншими підприємствами, організаціями та громадськістю для створення узгоджених ініціатив зі зменшення впливу на навколишнє середовище та соціальну відповідальність. Розвиток нових методів вимірювання успіху, таких як індикатори сталого розвитку та інтегрована звітність, що враховують різні аспекти діяльності підприємства є на сьогодні необхідними речами.

Трансформація досліджуваного підприємства з позицій удосконалення менеджменту має відбуватися через перехід від лінійно-функціонального управління до інноваційного менеджменту. Перше, що досліджуваному підприємству ми рекомендуємо – оцінити, які аспекти лінійно-функціонального управління працюють і що потребує змін. Аналіз має стосуватися структури підприємства, процесів, систем управління та корпоративної культури. Важливо чітко сформулювати місію, нові стратегічні цілі та вектор розвитку підприємства. Впровадження нових ідей та концепцій зміни в культурі підприємства, тому необхідно створити більш сприятливе середовище для творчості, відкритості до нових творчих думок і експериментів. На основі стратегічних цілей можна сформулювати конкретні

інноваційні напрями і проєкти. До прикладу, проєкт посиленого захисту працівників на робочих місцях, захист будівель, комунікацій. Важливим є проєкт створення резервних комунікаційних і енергетичних мереж.

Розробка програм гуманітарної допомоги для працівників та їх сімей з точки зору соціальної безпеки підприємства є надважливим. А також – створення соціальних заходів підтримки працівників та їхніх родин у важкий час (наприклад, психологічна підтримка, медична допомога).

Після розробки плану необхідно перейти до його впровадження. Це може включати тестування інноваційних продуктів, адаптацію нових процесів та технологій, залучення персоналу тощо. Наступною фазою є систематична оцінка результатів, щоб виявити успіхи і проблеми, що виникають, і вчасно коригувати інноваційну стратегію.

Дуже ретельно варто поставитися до соціальних сліпих зон в стратегії розвитку підприємства. Менеджери можуть переоцінювати внутрішні ресурси та можливості підприємства, не враховуючи належним чином зовнішніх загроз і змін у соціальному, політичному або економічному середовищі. Наприклад, недооцінка змін у законодавстві або змін у споживчому підході може призвести до стратегічних помилок.

Підприємство може зіштовхнутися із ризиком ігнорування важливості своєї репутації у соціальних мережах. Невдалі комунікаційні стратегії або неочікувана реакція спільноти на їхні дії можуть вплинути на імідж підприємства серйозніше, ніж здається. Менеджери можуть недооцінювати важливість культурних аспектів у взаємодії зі спільнотами, постійними чи майбутніми клієнтами або партнерами. Наприклад, нечутливість до важливих культурних питань можуть негативно впливати на сприйняття підприємства.

Ці напрями спрямовані на досягнення більш високого рівня екологічної та соціальної відповідальності підприємства.

У таблиці 3.2 унаочнено орієнтовні напрями розвитку соціально-екологічної безпеки підприємства за конкретними функціональними аспектами.

Таблиця 3.2 – Орієнтовні напрями розвитку соціально-екологічної безпеки підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»

Функціональний аспект	Напрями розвитку соціально-екологічної безпеки
Виробничий	Впровадження екологічно чистих технологій та процесів
	Зменшення викидів шкідливих речовин у процесі виробництва
	Оптимізація використання природних ресурсів та матеріалів
Фінансовий	Інвестиції в екологічні технології та ініціативи
	Фінансування програм з енергоефективності та відновлювальних джерел енергії
	Впровадження систем стандартизації та сертифікації, спрямованих на екологію
Маркетинговий	Створення екологічної іміджі компанії
	Проведення освітніх та інформаційних кампаній щодо екологічних ініціатив
	Розвиток продукції та послуг з високими екологічними стандартами
Інноваційний	Розробка нових технологій та матеріалів з низьким впливом на навколишнє середовище
	Впровадження інноваційних методів управління відходами та ресурсами
Інформаційно-комунікаційний	Підвищення усвідомленості серед співробітників щодо екологічних проблем і рішень
	Створення системи збору та аналізу даних щодо впливу підприємства на довкілля
	Запровадження інформаційних платформ для взаємодії зі зацікавленими сторонами
Розвиток персоналу	Проведення навчань та тренінгів з екологічної культури та відповідального споживання
	Включення екологічних аспектів в систему мотивації та оцінки працівників
	Стимулювання участі працівників у соціальних та екологічних ініціативах підприємства

Джерело: розроблено авторкою

Удосконалення менеджменту підприємства вимагає систематичного підходу та включає оптимізацію всіх аспектів управління організацією. Використання сучасних технологій, інвестиції в навчання та розвиток персоналу, оптимізація бізнес-процесів та впровадження стратегічного

планування є ключовими елементами цього процесу. Завдяки таким заходам підприємства можуть підвищити свою конкурентоспроможність, ефективність та здатність до адаптації в умовах динамічного ринкового середовища.

3.3 Напрями розвитку соціально-економічної безпеки підприємства

Сучасна економічна дійсність ставить перед собою ряд значних викликів, які вимагають від підприємств не лише реактивної, але й відповідно до часу здійсненої стратегічної адаптації до нестабільного, глобалізованого та непередбачуваного зовнішнього середовища. В умовах постійних змін економічного, технологічного та політичного характеру одним із ключових факторів успішності стає здатність підприємств до ефективного управління своїми основними фондами.

Модернізація основних фондів, або капітальних активів, є важливим аспектом стратегії підприємства. Вона передбачає систематичну зміну та оновлення технічних, виробничих та інфраструктурних ресурсів з метою підвищення їхньої продуктивності, надійності та відповідності сучасним стандартам. Стратегічне впровадження модернізації основних фондів включає в себе комплексний підхід до оцінки потреб і можливостей підприємства, розробку та впровадження інвестиційних проектів, а також систематичний моніторинг та оновлення капітальних активів. Цей процес не лише сприяє оптимізації внутрішніх процесів підприємства, але й забезпечує його готовність до швидких змін зовнішнього середовища та зростання вимог споживачів та ринку.

На стратегічному рівні управління економічною безпекою підприємства в соціальному та екологічному плані можна виділити чотири етапи. Має оцінюватися стан управління соціальними питаннями, виконання законодавства у сфері охорони навколишнього середовища, а також визначаються потенційні ризики і можливості. Також ми переконані, що

мають бути вирішені основні стратегічні питання: які соціальні та екологічні цілі підприємство має досягти, які принципи і цінності будуть в основі його діяльності в цих сферах, які ініціативи і програми будуть запроваджені.

Конкретні програми, стратегії і практики, спрямовані на забезпечення соціальної відповідальності і охорону навколишнього середовища, до прикладу, здійснення заходів з енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії – також важлива справа. Такий підхід впливає на підприємство, інтегрує соціальні та екологічні аспекти в свою стратегію управління економічною безпекою, що сприяє сталому розвитку і покращенню його іміджу в очах зацікавлених сторін.

Таблиця 3.3 ілюструє чотири етапи на стратегічному рівні управління економічною безпекою підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та його унікального в Кіровоградській області партнера ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»

Таблиця 3.3 – Етапи управління економічною безпекою підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.»

Етапи		Сутність кожного етапу
I	Визначення показників та меж допустимих значень	Встановлення основних показників економічної безпеки, таких як фінансові показники, рівень ліквідності, частка ринку
II	Контроль досягнення обраних значень	Моніторинг досягнення стратегічних цілей та показників, оцінка досягнень підприємства у контексті економічної безпеки.
III	Обрання коригуючих заходів на підставі моніторингу ризикових факторів	Аналіз поточних ризиків, що можуть впливати на економічну безпеку підприємства, та прийняття рішень щодо коригування стратегій та планів для зменшення ризиків.
IV	Заходи щодо ефективності управління ризиками	Розробка та впровадження стратегій та методико-практичних інструментів управління ризиками для підвищення ефективності заходів забезпечення економічної безпеки.

Джерело: розроблено авторкою

Стратегія екологічної безпеки підприємства є критично важливою. Підприємство є специфічним. Реалізація стратегії дозволяє знижувати викиди, що сповільнює процес глобального потепління та зменшує його негативні наслідки. Зміни клімату вже відчутні, вони потребують адаптації усіх секторів економіки. Підприємства, які впроваджують стратегії екологічної безпеки, мають більшу готовність до екстремальних погодних умов, зменшуючи втрати та підвищуючи стійкість бізнесу. Підприємства повинні дбати про стале використання природних ресурсів та збереження біорізноманіття. Це не лише забезпечує стійкість екосистем, а й зменшує екологічні ризики для самого бізнесу.

Також можна розглянути три етапи на тактичному та оперативному рівнях управління економічною безпекою підприємства (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Управління економічною безпекою підприємства ТОВ «ЕКО НОВА» та ФОП «ПРУДКИЙ Є.В.» на тактичному та оперативному рівнях

Рівень управління	Етап	Опис
Тактичний	Аналіз та планування втручань	Оцінка конкретних заходів та стратегій для реагування на поточні ризики та забезпечення економічної стабільності.
Оперативний	Виконання планів і заходів	Реалізація визначених стратегій і заходів на практиці, моніторинг їх ефективності та вчасне втручання у випадку виникнення кризових ситуацій.
Оперативний	Відгук на кризові ситуації	Адаптація планів та стратегій у разі кризових ситуацій для забезпечення мінімальних втрат та швидкого відновлення економічної діяльності.

Джерело: розроблено авторкою

Це дає змогу систематизувати ключові аспекти кожного етапу управління економічною безпекою підприємства на різних рівнях управління. Необхідно відзначити, що кожне підприємство має свої унікальні особливості, що робить неможливим запропонувати універсальний алгоритм розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки для підприємств енергетичної галузі. Існують обмеження, що впливають на розроблення та реалізацію стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства. Ці обмеження обумовлені рівнем економічної безпеки підприємства та впливами зовнішнього середовища. Важливо, щоб стратегія забезпечення економічної безпеки підприємства відповідала загальній стратегії безпеки країни.

Соціально-економічна безпека підприємства є важливою складовою його стійкого розвитку та конкурентоспроможності. Вона забезпечує захист економічних і соціальних інтересів, управління ризиками та відповідність правовим вимогам. Впровадження заходів з удосконалення соціально-економічної безпеки сприяє підвищенню ефективності управління, зниженню ризиків та створенню сприятливих умов для розвитку підприємства.

Концентрація уваги на пропозиціях, озвучених в кваліфікаційній роботі, дасть можливість підприємству вийти на новий рівень менеджменту та розбудови стратегії екологічної безпеки.

ВИСНОВКИ

Стратегічне управління розвитком підприємств з утилізації відходів, зокрема від пестицидів, має ключове значення для забезпечення їхньої ефективності та стійкості на ринку. Ця робота спрямована на формування екологічної відповідальності в рамках ведення бізнесу, що є важливим аспектом взаємодії зі споживачами, партнерами та працівниками. Впровадження етичних норм в управлінські практики допомагає зміцнювати довіру до бренду підприємства і сприяє його стабільному розвитку.

Основні напрями стратегічного управління включають створення сприятливого середовища для працівників і громади, активне впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності та забезпечення високого рівня культури якості продукції і послуг. Ці аспекти дозволяють підприємствам не лише ефективно управляти виробничим процесом, а й підвищувати їхню конкурентоспроможність на ринку, залучати і утримувати талановитих співробітників із високими моральними стандартами.

Зокрема, актуальність напрацювання нових ідей для поліпшення стратегій українських підприємств у сфері утилізації відходів визначається потребою у постійному адаптації до змінюваних умов ринку та вимог екологічного законодавства. Використання інноваційних підходів та наукових досліджень є критичним для досягнення цілей сталого розвитку, зменшення негативного впливу на довкілля і підвищення соціальної відповідальності власників бізнесу та усього колективу підприємства.

Отже, систематичне аналізування, розробка та впровадження стратегій, що базуються на принципах екологічної відповідальності та соціальної етики, є необхідним елементом успішного функціонування сучасних українських підприємств у секторі утилізації відходів.

Кваліфікаційна робота написана на основі інформації та аналітичної звітності ТОВ «ЕКО НОВА» та його стратегічного партнера в Кіровоградській області «ПРУДКИЙ Є.В.». Предмет діяльності підприємства – утилізація

відходів. Аналіз діяльності показав, що підприємство працює з прибутком, проте показники сталості та фінансової стійкості є нестабільними.

Запропонована в третьому розділі роботи класифікація складових, які потрібно тримати у світлі уваги керівництва, дозволяє систематизувати всі аспекти, які впливають на соціальну та екологічну безпеку підприємства. Це допомагає уникнути слабких питань у стратегічному управлінні, виділити найважливіші аспекти, які потребують особливої уваги і ресурсів, розробити більш ефективні стратегії управління, орієнтовані на досягнення конкретних цілей у покращенні безпеки. Загалом класифікація є інструментом для управління, що спрямований на досягнення сталого розвитку підприємства через збалансоване управління соціальною та екологічною безпекою.

Удосконалення менеджменту підприємства з урахуванням підвищення ефективності стратегії соціально-екологічної безпеки в наш час є крайньою необхідністю. Циркулярна економіка, орієнтована на зменшення використання природних ресурсів та мінімізацію відходів через перехід до замкнутого циклу використання матеріалів, відіграє ключову роль у досягненні цих цілей. Менеджмент підприємства в контексті сучасної економіки включає комплексний підхід до управління відходами, вторинними ресурсами. Основні аспекти цього підходу включають в себе організацію збору і переробки відходів, просування вторинних матеріалів у виробництві, а також стимулювання рециклінгу. Впровадження циркулярної стратегії передбачає значні зміни у управлінських практиках підприємства, орієнтованих на створення замкнутого циклу матеріальних потоків. Це включає не лише технологічні аспекти, а й культурні та організаційні зміни, спрямовані на забезпечення ефективного використання ресурсів, зниження відходів та покращення екологічних показників діяльності підприємства. Таким чином, циркулярна економіка вимагає від підприємства системного підходу до управління ресурсами і відходами, що стає необхідною передумовою для сталого розвитку та забезпечення конкурентоспроможності на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арєф'єва, О. В., Сафонік, Н. П., & Дудік, А. О. (2023). Стратегічний аналіз розвитку транспортних підприємств в умовах інноваційних тенденцій. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (7). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-04-16>
2. Бут-Гусаїм О. Г. Концептуальна модель організаційного забезпечення формування стратегії інноваційного розвитку бізнес-структур. Бізнес Інформ. 2024. №3. С. 102–109. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-102-109>
3. Василішин, С., Гнатишин, Л., & Прокопишин, О. (2022). ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, (14), 110-120. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.14>
4. Гладкова А.О. Стратегічний розвиток підприємства в умовах глобальної конкуренції. Економіка і організація управління. 2019. № 4 (36). С. 198 –209.
5. Грінка Т.І., Немченко Т.А. Нові стратегії менеджменту при цифровій трансформації бізнесу в Україні. Центральнотаврійський науковий вісник. Економічні науки, 2023, вип. 9(42). С.49-57
6. Живко, З., Родченко, С., & Живко, В. (2024). Стратегії управління фінансами підприємства з урахуванням персоналу. Економіка та суспільство, (60). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-132>
7. Жихор О.Б. Економічна безпека: підручник / за ред. О.Б. Жихор, О.І. Барановського.
8. Ігнат'єва І.А. Стратегічний менеджмент: Підручник. К.: Каравела, 2019 464 с.
9. Ковальов Д., Сухорукова Т. Економічна безпека підприємства. Економіка України. 1998. № 10. С. 48–52.

10. Ковальов, Б., Пономаренко, І., Боруха, А., & Тарасов, В. (2023). Проривні технології для забезпечення економічної та ресурсної безпеки України. Економіка та суспільство, (57). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-32>
11. Ковальська Любов, Голій Олександр, & Голій Валентин. (2023). Економічна безпека підприємства: сутність, структура та механізм забезпечення. Економічний форум, 1(1), 126-137. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-1-16>
12. Козирєва О. В., Світлична К.С., Шуть О.Ю. Стратегічний менеджмент. Навчальний посібник. Х.: Вид-во НФАУ, 2020. 238с.
13. Копитко, М., & Ткачук, Д. (2024). Вплив факторів зовнішнього середовища на формування системи управління бізнес-стійкістю підприємств. Вчені записки Університету «КРОК», (1(73), 132–138. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-132-138>
14. Костецька І.Н. Стратегічне планування діяльності підприємств: теоретичні аспекти. Інноваційна економіка. 2020. № 7-8. С. 65–71.
15. Краснокутська Н.С., Кабанець І.А. Стратегічне управління : навч. посіб. Для студентів економічних спеціальностей. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. 460 с.
16. Куліш Д. Сучасні реалії стратегічного планування діяльності підприємств: Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки. 2022. № 6. (2). С. 142–150.
17. Ліпич, Л., Кушнір, М., & Хілуха, О. (2024). Бізнес-стратегії підприємств в умовах воєнної економіки. Економіка та суспільство, (60). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-110>
18. Маковецька І. М., Яргін М. В. Стратегічне планування як основа сталого розвитку підприємства // Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2021. № 2. С. 37-40.
19. Менеджмент. Маркетинг. Підприємництво : навч. посіб. / Т. Ф. Рябоволик, І. О. Андрощук, А. О. Доренська [та ін.]. – Кропивницький : ЦНТУ,

2024. – 208 с.

20. Новітні технології управління персоналом : навч. посіб. / І. М. Сочинська-Сибірцева, О. В. Сторожук, А. О. Доренська ; М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. – Кропивницький : ЦНТУ, 2023. – 278 с. <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/13256>
21. Піраміда потреб Абрагама Маслоу. https://uk.wikipedia.org/wiki/Піраміда_потреб_Абрагама_Маслоу
22. Разумова Г. В., Курносова О. І. Управління ризиками інвестиційної діяльності в умовах цифрової трансформації. Бізнес Інформ. 2024. №3. С. 96–101. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-96-101>
23. Сладкевич В. П. Стратегічний менеджмент організацій: підручник. К.: МАУП, 2018. 496 с.
24. Сторожук О.В., Заярнюк О.В. Бізнес-комунікації в контексті принципів сталого розвитку. Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 10 листопада 2023 р. [Електронний ресурс]. Електрон. дані. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 359-360. ULR: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferenciya-2023.pdf>
25. Сторожук, О., Немченко, Т., Заярнюк, О. Ефективні бізнес-комунікації як стратегічна складова управління ризиками підприємства. Економіка та суспільство, 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-5> (дата звернення: 12.05.2024)
26. Стратегічне управління : конспект лекцій [Електронний ресурс]: Навчальний посібник для студ. спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «Менеджмент і бізнес адміністрування» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Л.П. Артеменко. – Електронні текстові дані (1 файл: 26,7 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 342 с.

27. Сумець О. М. Стратегічний менеджмент : підручник / О. М. Сумець ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кременч. льот. коледж. – Харків : ХНУВС, 2021. – 208 с.
28. Сучасні економічні стратегії: інновації, безпека та сталий розвиток: колективна монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. Т.В. Полозової, д.е.н., проф. І.В. Колупаєвої, к.е.н., доц. О.В. Мурзабулатової Харків: ХНУРЕ, 2021. 296 с
29. Тертичка В.В. Стратегічне управління : підручник. Київ : «К.І.С.», 2017. 932 с.
30. Чотирнадцять трендів в управлінні репутацією, які варто враховувати брендам. ULR: <https://www.management.com.ua/tend/tend1442.html>
31. Alazzam, F. A. F., Tubishat, B. M. A.-R., Storozhuk, O., Poplavska, O., & Zhyvko, Z. Methodical approach to the choice of a business management strategy within the framework of a change in commercial activities. *Business: Theory and Practice*, 25(1), 2024, 1–10.
32. Farouq Ahmad Faleh ALAZZAM, Bassam Mustafa Abdel-Rahman TUBISHAT, Oksana STOROZHUK , Olga POPLAVSKA, Zinaida ZHYVKO. Methodical approach to the choice of business management strategy within the framework of a change in commercial activities. *Business: theory and practice*. Vilnius Gediminas Technical University. 2024. Volume 25. Issue 1. Pages 1-10. <https://doi.org/10.3846/btp.2024.19676> (Scopus).
33. Kopytko M., Grabar N., Storozhuk O., Borutska Y., Doroshenko T. Influence of Negative Factors of War: Economic, Legal, Regional and Environmental Aspects. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. No.6. pp. 13-18. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.6.3>